

”...HEI KATO, MINUN KASVI ON KASVANU NÄIN PALJO”

Puutarhatoiminta vuorovaikutusta lisäävänä
menetelmänä lastensuojelussa

TEKIJÄT: Mari Hynynen
Päivi Ruuska

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijät Mari Hynynen & Päivi Ruuska	
Työn nimi "Hei kato, minun kasvi on kasvanu näin paljo" – Puutarhatoiminta vuorovaikutusta lisäävänä menetelmänä lastensuojelussa	
Päiväys	20.11.2014
Sivumäärä/Liitteet	39+6
Ohjaaja Arja Pesola	
Toimeksiantaja Lastenkoti Taskukello	
<p>Tiivistelmä</p> <p>"Hei kato, minun kasvi on kasvanu näin paljo" -puutarhatoiminta vuorovaikutusta lisäävänä menetelmänä lastensuojelussa on tutkimuksellinen opinnäytetyö. Työn toimeksiantaja on Ylä-Savon Sote kuntayhtymän Lastenkoti Taskukello Iisalmessa. Opinnäytetyössä selvitettiin, miten puutarhatoiminta lisää vuorovaikutusta lastenkodissa ohjaajan ja lapsen välillä sekä kotona vanhemman ja lapsen välillä. Työssä kokeiltiin puutarhatoimintaa sosiaalialan työmenetelmänä. Tavoitteena on tuoda esille puutarhatoimintaa sosiaalialan työmenetelmänä ja olla hyödyksi niille lastensuojelun toimijoille, jotka haluavat käyttää puutarhatoimintaa.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Keväällä 2013 ohjattiin Lastenkoti Taskukellossa puutarhatoimintaa, jota sitten jatkettiin kahden asiakasperheen kotona kesän 2013 ajan. Tiedonhankintamenetelmänä oli teemahaastattelu ja sen lisäksi havainnointi. Teemahaastattelussa haastateltiin kahta Lastenkoti Taskukellon ohjaajaa ja toisen asiakasperheen vanhempaa. Toisesta asiakasperheestä havainnoitiin vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Sisällönanalyyssissa käytettiin induktiivista sisällönanalyysia, jonka abstrahointitulokset ovat liitteinä opinnäytetyön lopussa.</p> <p>Tutkimuksen perusteella puutarhatoiminta lisäsi vuorovaikutusta monin eri tavoin. Kotona vanhemman ja lapsen välillä lisääntyi yhteinen toiminnallisuus, toisen huomioiminen ja rohkaistuminen dialogiin. Lastenkodissa ohjaajan ja lapsen välillä puutarhatoiminta lisäsi yhteistä toiminnallisuutta ja dialogiin rohkaistumista. Lisäksi lastenkodissa ohjaajat ja lapset ottivat toisiinsa kontaktia muun muassa niin, että kontakti saatiin myös vaikeammin lähestyttävään lapseen. Ohjaajille puutarhatoiminta antoi mahdollisuuden havainnoida lapsia. Tutkimuksessa nousi esille myös puutarhatoiminnan tuomat lisäarvot. Vuorovaikutus lisääntyi ohjaajan ja lasten vanhempien välillä. Puutarhatoiminnalla pystyttiin lisäämään myös yhteistä tekemistä ja ulkoilua lastenkodin pihapiirissä.</p> <p>Lasta, biologista perhettä ja sijaisperhettä tai laitosta pyritään lähentämään toisiinsa. Puutarhatoiminta voi toimia tällaisena lähentävänä työmenetelmänä. Puutarhatoiminnalla on mahdollista tuoda esille erilaisia huolenpidon muotoja ja lisätä perheen yhdessä viettämää aikaa. Isät ja miehet sivuutetaan herkästi ja mieslähtöisiä palveluita on vähän. Puutarhatoiminnasta löytyy myös isiä ja miehiä kiinnostavia elementtejä.</p>	
Avainsanat Lastensuojelu, puutarhaterapia, toiminnalliset menetelmät	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Mari Hynynen & Päivi Ruuska			
Title of Thesis "Hey look, my plant has grown so much" -Horticultural activity method to increase interaction in child protection			
Date	20.11.2014	Pages/Appendices	39+6
Supervisor Arja Pesola			
Client Organisation Children's Home Taskukello			
<p>Abstract</p> <p>"Hey look, my plant has grown so much"- horticultural activity increasing interaction in child protection is a research which was commissioned by Children's Home Taskukello in Iisalmi under Ylä-Savon SOTE Joint Municipal Authority in Social and Health Care. The thesis studied, how horticultural activity increased interaction in children's home between instructor and child and in child's home between child's parent and child. Horticultural activity as a work method in social services was tested in this thesis. The goals of the thesis was to bring out horticultural activity as a work method in social services and to be useful to those workers in child protection who wish to use horticultural activity.</p> <p>The research was implimented a qualitative research. In spring 2013 horticultural activity was instructed in Children's Home Taskukello, and this activity then continued in two client families during the summer 2013. The data collecting method was a thematic interview and also observation. In the thematic interview two instructors from Children's Home Taskukello and one parent of one client family were interviewed. In the other client family interaction between parent and child was observed to collect data. The content was analyzed by using inductive content analysis and the abstraction tables are attached at the end of the thesis.</p> <p>Based on the research horticultural activity increased interaction in many ways. At home interaction between parent and child increased through shared functionality, taking the other into account as well as through courage to be in dialogue. In children's home interaction between instructor and child increased with shared functionality and courage to be in dialogue. In addition, in children's home instructors and children made contacts with one other partly because they were able to contact a child who was not easy to contact. Horticultural activity gave instructors an opportunity to observe children. Additional value brought by horticultural activity came up in the research. Interaction was also increased between instructors and children's parents. With horticultural activity it was also possible to increase shared functionality and outdoor activities in the children's home yard.</p> <p>The child, biological family and foster family or foster home are intended to draw closer each other. Horticultural activity could be such a work method to draw them closer. Horticultural activity allows to bring up different caring forms and increases the time family spends together. Fathers and men are easily ignored and there are little male oriented services. There are elements in horticultural activity that fathers and men are interested in.</p>			
Keywords Child protection, horticultural therapy, functional methods			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	LASTENSUOJELUN TEHTÄVÄT	7
2.1	Lastenkoti sijoituspaikkana	8
2.2	Perheen kanssa tehtävä yhteistyö sijoituksen aikana	8
3	VUOROVAIKUTUS LASTENSUOJELUTYÖSSÄ	10
3.1	Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus	11
3.2	Lapsen ja ohjaajan välinen vuorovaikutus.....	12
4	PUUTARHATERAPIA TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ	13
4.1	Puutarhaterapia toiminnallisena menetelmänä	15
4.2	Puutarhaterapiaan liittyviä tutkimuksia	16
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	18
5.1	Opinnäytetyön tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmät	18
5.2	Tutkimuksen analyysimenetelmä.....	19
5.3	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	21
6	OPINNÄYTETYÖN TOIMINNAN KUVAUS	24
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
7.1	Vanhempien haastattelu ja havainnointi	27
7.2	Ohjaajien haastattelut	29
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	33
9	POHDINTA	35
	LÄHTEET	37
	LIITE 1: TEEMAAHAASTATTELU: ALKUHAASTATTELU.....	40
	LIITE 2: TEEMAAHAASTATTELU: LOPPUHAASTATTELU	41
	LIITE 3: VANHEMMAN HAASTATTELUN ABSTRAHOINTITAUUKKO.....	42
	LIITE 4: OHJAAJIEN HAASTATTELUJEN ABSTRAHOINTITAUUKKO	43
	LIITE 5: SUOSTUMUS HAASTATTELUUN JA SEN NAUHOITTAMISEEN	44
	LIITE 6: SUOSTUMUS VALOKUVIEN KÄYTTÄMISEEN OPINNÄYTETYÖSSÄ	45

1 JOHDANTO

Luontoon tukeutuvat työmenetelmät ovat vanhoja. Nyt niiden merkitys on huomattu uudelleen. Green Care -käsite on Suomessa melko tuntematon. Yleisesti sillä tarkoitetaan luontoon ja maaseutu ympäristöön liittyvää toimintaa, jolla tuetaan ja edistetään ihmisten hyvinvointia ja elämänlaatua. Tutkimus Suomessa on kuitenkin vasta alussa. Green Care -menetelmiä on käytetty ilman, että niiden teoreettisia jäsennyksiä tai yhteyksiä on mietitty. Luonto- ja eläinavusteiset menetelmät ovat tunnettuja, mutta maatalo- ja puutarhatoiminta, joka muualla Euroopassa on ollut Green Care -toiminnan ydintä, on vähemmän tunnettua. Green Care -menetelmien potentiaalisia kohderyhmiä ovat lapset, nuoret ja perheet sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutujat. Luonto eri elementteineen voi toimia luottamuksen rakentajana, ajatuksia avaavana sekä peilinä vuorovaikutuksellisissa muutosprosesseissa. (Jaakkola 2013, 5.)

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Lastenkoti Taskukello Iisalmessa. Se on Ylä-Savon Sote kuntayhtymän seitsemänpaikkainen lastenkoti, jossa lapset ovat ensisijaisesti 10–18 -vuotiaita. Lapset on sijoitettu avohuollon sijoituspäätöksellä tai huostaanottopäätöksellä. Lastenkoti Taskukellon työmenetelmissä on otteita ratkaisukeskeisyydestä. Lapsen omaohjaaja tekee yhteistyötä lapsen vanhempien ja muun verkoston kanssa. Hän tukee vanhemmuutta esimerkiksi keskustelemalla ja tekemällä kotikäyntejä. Omaohjaajan tehtäviin kuuluvat muun muassa kahdenkeskinen tekeminen lapsen kanssa, lapselle mielekkään harrastuksen tukeminen ja lapsen psyykkisen voinnin havainnointi. Toimeksiantajalla oli kiinnostusta kokeilla toimintaa, jolla voisi lisätä lapsen ja vanhemman yhteistä tekemistä ja sen myötä keskustelua. Mahdollisina tavoitteina nähtiin myös perheiden luottamuksen herättäminen ja yhteistyö henkilökunnan kanssa sekä lasten ja henkilökunnan välinen yhteisöllisyys.

Opinnäytetyön tarkoitus oli järjestää puutarhatoimintaa Lastenkoti Taskukellossa ja sen kahdessa asiakasperheessä sekä tutkia, miten puutarhatoiminnalla voidaan lisätä vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välillä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille puutarhatoimintaa sosiaalialan työmenetelmänä. Koska ohjasimme puutarhatoimintaa Lastenkoti Taskukellossa ja perheissä vain 3,5 kuukautta, aika oli liian lyhyt esimerkiksi puutarhatoiminnan vaikutusten tutkimiseen. Siksi tutkimme, miten puutarhatoiminta voi lisätä vuorovaikutusta. Käytimme opinnäytetyössä kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Ohjasimme puutarhatoimintaa keväällä Lastenkoti Taskukellossa ja kesällä kahden asiakasperheen kotona. Tiedonhakumenetelmämme oli teemahaastattelu. Haastattelimme kaksi Lastenkoti Taskukellon ohjaajaa ja yhden asiakasperheen vanhemman sekä puutarhatoiminnan alussa että sen päätyttyä.

Keskeisin käsitteemme on puutarhaterapia. Laajan määritelmän mukaan se tarkoittaa tavoitteellista ihmisen ja kasvin välistä vuorovaikutussuhdetta, jolla pyritään parantamaan tai kuntouttamaan toimintakykyä tai ehkäisemään sen heikkenemistä tai edistämään hyvinvointia. Koska sana terapia on kuitenkin hoitoon viittaava sana, käytämme omasta toiminnastamme nimeä puutarhatoiminta.

2 LASTENSUOJELUN TEHTÄVÄT

Opinnäytetyömme keskeiset yläkäsitteet ovat lastensuojelu ja puutarhaterapia. Lastensuojelun osalta tarkastelemme sitä, mihin sillä pyritään sekä avohuollon tukea tai huostaanottoa sijoituksen perusteena *Lastensuojelulain* (2007) mukaan. Lisäksi käsittelemme lastenkotia sijoituspaikkana vuorovaikutuksen näkökulmasta ja perheen kanssa tehtävää yhteistyötä sijoituksen aikana. Lastenkoti Taskukellosa lapsia on sijoitettuna sekä avohuollon tukitoimena että huostaan otettuna. Lastenkoti Taskukellosa ohjaajat työskentelevät sekä lasten että perheiden kanssa. Lastensuojelulain mukaan lapsi on alle 18-vuotias ja nuori alle 21-vuotias. Siksi käytämme raportissa sanaa lapsi. Kuitenkin kehityspsykologiassa lapsen ja nuoren iät määritellään toisin, joten käsittelemme vuorovaikutuksen teoriaa sekä lapsen että nuoren osalta erikseen. Koska toimeksiantajan eli Lastenkoti Taskukellon lapset ovat 10–18 -vuotiaita, emme käsittele vuorovaikutuksen teoriassa lapsuuden kehitystehtäviä vaan nuoren.

Lapsen oikeus arvokkaaseen elämään ja mahdollisuus turvallisiin ihmissuhteisiin on lastensuojelun ydintehtävä. Lapsen on saatava olla lapsi riittävän kauan ilman aikuisilta siirtyviä taakkoja. Lastensuojelun muotoja ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon liittyvä sijaishuolto sekä jälkihuolto. Lasten suojelu on laajempi käsite. Siihen kuuluu edellisen lisäksi lasten hyvinvoinnin edistäminen ja palvelujen kehittäminen kasvatuksen tukemiseksi. (Taskinen 2008, 10–12.) Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Ensisijainen vastuu on vanhemmilla tai muilla huoltajilla. Lasten ja perheiden parissa toimivilla viranomaisilla on velvollisuus järjestää heille siihen tukea tarvittaessa. (Tervo 2012, 14.)

Lastensuojelulaki velvoittaa kuntia järjestämään ehkäisevää lastensuojelua niille lapsille tai perheille, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaina. Jos ehkäisevä tuki ei riitä, lapselle tehdään lastensuojelutarpeen arviointi. Sen perusteella lapselle ja perheelle voidaan järjestää avohuollon tukea. (Tervo 2012, 14.) Avohuollon tukimuotoja ovat muun muassa taloudellinen tuki, asumisen turvaaminen, erilaiset avohuollon palvelut ja sijoitus. Avohuollon tukitoimena tehtävä sijoitus voi olla tuen tarvetta arvioivaa tai kuntouttavaa perhe- tai laitoshuoltoa yhdessä vanhemman tai muun huoltajan kanssa. Lapsi voidaan sijoittaa myös yksin, mutta vain lyhytaikaisesti. Tällöin syynä voi olla myös huoltajan sairaus tai muu vastaava syy. (Taskinen 2008, 43–44.)

Jos avohuollon tuki ei riitä, päädytään huostaanottoon. Siihen voi johtaa myös niin vakava tilanne, ettei tukitoimia ole tarkoituksenmukaista järjestää. Huostaanotto edellyttää kuitenkin, että on lapsen etu olla sijoitettuna syntymäperheen ulkopuolelle kuin jatkaa siinä asumista. (Tervo 2012, 14.) Huostaanoton perusteena on puutteet lapsen huolenpidossa tai muissa kasvuolosuhteissa niin, että ne uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Huostaanoton perusteena voi myös olla se, että lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Taskinen 2008, 49.)

2.1 Lastenkoti sijoituspaikkana

Sijaishuollon yksiköissä pyritään tarjoamaan lapselle turvallinen ilmapiiri ja yhteisö, jossa lapset saavat tarvitsemansa rakastavat ihmissuhteet ja asumisyhteisön. Asumisyhteisössä tulee yhdistyä huolenpito, oppiminen, kuntoutuminen, eheytyminen ja aikuisuuteen kasvaminen. Lisäksi asumisen jatkuvuus ja pysyvyys ovat lapsen identiteetin ja eheytyksen kannalta tärkeitä asioita. (Heino 2009, 73–74.) Lapsen ihmisenä kasvamisen ehto on hyvä vuorovaikutus. Hyvässä vuorovaikutuksessa turvallisen aikuisen, esimerkiksi lastenkodin ohjaajan, kanssa vahvistuu lapsen turvallisuuden tunne. Se puolestaan kasvattaa lapsen luottamusta siihen, että elämä kantaa. Elämään kuuluu väistämättä kasvutaitteita, ja ne voivat kuohuttaa muun muassa vuorovaikutusta. (Mattila 2011, 67–68.)

Liukkonen (2010, 117–119) kirjoittaa, että hyvä lapsuus syntyy aikuisten toiminnasta. Rakennusaineita suotuisaan kasvuun ja kehitykseen ovat muun muassa positiivisten osallistumiskokemusten tarjoaminen, aikuisten, kuten lastenkodin ohjaajan, läsnäolo ja lasten toiveiden huomioiminen siten, että heille syntyy kokemus vaikuttamisesta. Minä-käsityksen kehittymistä edistää esimerkiksi tekeminen ja siitä syntynyt kokemus. Itsetuntemuksen kasvaminen edellyttää vuorovaikutusta toiminnassa. Toiminnallisia menetelmiä käyttäen voi saada kosketuksen tunteisiin ja ilmaista itseään onnistujana.

2.2 Perheen kanssa tehtävä yhteistyö sijoituksen aikana

Sijaishuoltoa toteutettaessa tavoitteena on perheen jälleenyhdistäminen (Taskinen 2008, 17). Sijoituksen aikana perheen kanssa tehtävä yhteistyö tukee tätä tavoitetta. Yhteistyöhön velvoittaa myös *Lastensuojelulaki* (2007, 52 §). Sijaishuollossa tehtävä perhetyö liittyy avohuollon sijoitukseen tai huostaanottoon joko ennen sijoitusta, sen aikana tai sen jälkeen. Perhetyötä voi kuulua myös jälkihuoltoon. Sijoitus aiheuttaa usein vanhemmassa voimavaroja kuluttavia pettymyksen ja häpeän tunteita. Tätä voidaan pyrkiä korjaamaan perhetyöllä siten, että vanhempi voisi nähdä sijaishuoltojakson uutena mahdollisuutena vanhemmuuden kasvulle. Vanhemman kokemus edelleen kuulluksi tulemisesta voi voimaannuttaa häntä. Sijaishuollon perhetyön tavoitteita ovat vanhemmuuden ja itsenäisen elämän selviytymisen tukeminen, kasvatusasioissa ohjaaminen, perhesuhteiden normalisointi ja motivoituminen ongelmien selvittämiseen. Lasta, biologista perhettä ja sijaisperhettä tai laitosta pyritään lähentämään toisiinsa. Biologinen perhe on yhteistyökumppani, jota tuetaan sen ongelmissa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 48.)

Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus sisältää kolme tasoa, tunteiden, mielikuvien ja arkitilanteiden tasot. Tunnetasolla he ovat läsnä toisilleen, jakavat elämäänsä keskenään ja sitoutuvat toisiinsa. Mielikuvien tasolla ovat ne mielikuvat, joita he rakentavat toinen toisestaan. Arkitilanteiden tasoon kuuluvat arjen tapahtumat ja kokemukset, joita he elävät yhdessä. Kun perhetyöntekijä ohjaa vanhempaa toimimaan kasvattajana, täytyy olla tietoinen kasvatukseen liittyvistä tekijöistä. Kasvatustietoisuuteen kuuluu tieto ja ymmärrys lapsen kasvun ja kehityksen lainalaisuuksista, kasvatuksen päämääristä sekä vuorovaikutuksen merkityksestä kasvatuksessa. Perhetyö voi vahvistikin painottua perheen jäsenten välisen vuorovaikutuksen tukemiseen. (Järvinen ym. 2012, 92, 96, 106.)

Työntekijöiden ja vanhempien yhteistyötä tarvitaan, koska onnistuneena se koituu lapsen parhaaksi. Näkökannat voivat olla erilaiset tai luottamus voi syntyä hitaasti. Silloinkin arvostaminen ja kunnioittaminen puolin ja toisin on tärkeää. (Mattila 2011, 139.) Mahdollisuuksien etsiminen ja tunnistaminen yhdessä lisäävät tulevaisuuden toivoa ja muutosta. Ne myös tukevat toisin tekemisen tapoja. Työntekijän pitääkin tarjota perheelle tilaa ja vaihtoehtoja, koska ne mahdollistavat muutoksen ja oppimisen. (Järvinen ym. 2012, 139) Hurtig on tutkinut vuorovaikutusta työntekijän ja vanhemman välillä sekä erilaisia menetelmiä keskustelun apuna. Vuorovaikutukseen orientoitumiselle on vahvat perusteet. Ne kietoutuvat ammattietiikkaan, käsityksiin menetelmistä sekä tarkoituksenmukaisista tiedonkeruun ja keskustelun tekniikoista. Vuorovaikutusorientaation motiivina on muun muassa lastensuojelutyössä lasten hyvinvoinnin tiivis yhteys vanhempiin. (Hurtig 2003, 153.) Perhetyön perusteluksi voidaan määritellä myös se, että ihminen on perheen osa. Hyvinvointia ei saavuteta jonkinlaisessa yksilöllisessä umpiossa, koska hyvinvoinnin puutteella on vaikutusta muihinkin kuin yksilöön itseensä. Siksi eri osapuolten välinen vuorovaikutus huomioidaan perhetyössä. (Uusimäki 2005, 28.)

3 VUOROVAIKUTUS LASTENSUOJELUTYÖSSÄ

Vuorovaikutuksesta käsittelemme sen määritelmää, vuorovaikutustaitoja sekä niiden kehittymistä lapsuudessa ja nuoruudessa. Myös ammatillinen vuorovaikutus on esillä. Sen jälkeen muodostamme käsitystä lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutuksesta, sen merkityksestä, muutoksista ja haasteista. Lapsen ja lastenkodin ohjaajan vuorovaikutuksesta käsittelemme sen merkitystä ja haasteita. Siihen liittyy myös luottamuksen syntyminen.

Jotta ihmisen vuorovaikutustaidot kehittyisivät ja hänen minä-kuvansa kehittyisi, hän tarvitsee sen tueksi toisia ihmisiä. Ihmisen ajatukset, tarpeet ja tunteet tarvitsevat pysyvät kohteen. Kohteen eli toisen ihmisen on tarkoitus olla peilinä, johon voi turvallisesti heijastaa uhkaa kokematta keskeneräisiä ajatuksia ja tunteita. Peili auttaa rakentamaan kuvaa itsestä. (Järvinen ym. 2012, 141.) Aikuisten ja lasten välillä käytävä vuorovaikutus on lasten osallistumisen tärkeimpiä elementtejä. Mitä he vuorovaikutuksessa antavat ja mitä he siltä haluavat. (Hotari, Oranen & Pösö 2009, 123.) Lapsen ja nuoren kasvua voivat tukea myös muut kuin vanhemmat. Vanhempien lisäksi sosiaalisena vanhempana voivat toimia muut tutut ja turvalliset aikuiset ja heitä voi olla enemmän kuin yksi. (Lämsä 2009, 32.)

Ammatillisen vuorovaikutuksen tavoitteena on asiakkaan aktiivinen toiminta omassa elämässään. Asiakkaan voi olla vaikea nähdä asioita selkeästi. Esimerkiksi toimivat asiat voivat jäädä ongelmien varjoon. Työntekijä voi tällöin auttaa asiakasta näkemään myös onnistumisia ja asioita, jotka toimivat. (Järvinen ym. 2012, 190, 193). Kun ihminen muuttaa käyttäytymistään jotenkin, toisen hänen kanssaan vuorovaikutuksessa olevan ihmisen on myös muutettava omaa käyttäytymistään. Mutta ongelman keskellä ihmisen on vaikea nähdä vaihtoehtoja. Tarkastelemalla ongelmaa toisen ihmisen näkökulmasta, hän voi nähdä muita vaihtoehtoja. Hän voi myös voimaantua näkemään itsensä realistisemmin. (Corcoran 2012, 29–30, 38–39.)

Lapsuus on jokaisen ihmisen ensimmäinen elämänvaihe, joten se kulkee ihmisen matkassa läpi tämän elämän, esimerkiksi aikuisuudessa tietona tavasta olla maailmassa. Lapsuudessa biologinen, psykologinen ja sosiaalinen kehitys on nopeaa, mutta myös perustavaa. Ensin oleva värittää ja valottaa sitä, mitä seuraa. Lapsuus on myös yksilöllinen ilmiö; henkilökohtaisten suhteiden ja tapahtumien kokemuksellinen palapeli. Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa rakentuvat lapsen suhteet itseen ja muihin, mutta myös maailmaan. Vuorovaikutukseen vaikuttavat perheinstituutio, sukupolvien väliset suhteet ja lapsen vertaissuhteet. (Bardy 2009, 18.)

Nuoruuden aikana opitaan eräällä tavalla elämään uudelleen. Nuoret opettelevat ohjaamaan elämänsä oman yksilöllisyytensä kautta ollen yhä enemmän tietoisemmin suhteessa muihin ihmisiin, luontoon ja maailmankaikkeuteen. Oppiminen kestää koko elämän ajan, mutta on nuoruudessa erityisen kiihkeää. Nuoruudessa alkaa yksilöllisyyden valmistelu ja kokeilu-aika, jonka aikana ihmisen yksilöllisyys ei voi puhjeta täyteen kukoistukseen. "Nuoruus on voimakasta yksilöllisyyden heräämistä maailmassa olevien vastakkaisuuksien kohtaamisen tai niihin törmäämisen kautta." Tämä "kitka" herättää nuoren yksilöllisyyden uuteen vaiheeseen. (Dunderfelt 1998, 93.)

3.1 Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus

Perhe on kokonaisuus, joka muodostuu perheenjäsenten välisistä suhteista, esimerkiksi vanhempien ja lasten välisistä suhteista. Systemisen ajatuksen mukaan kaikki vaikuttaa kaikkeen. Perheessä tämä tarkoittaa sitä, että muutos yksien perheenjäsenten välillä vaikuttaa muihin perheenjäseniin ja heidän keskinäisiin suhteisiinsa. Perheenjäsenet vaikuttavat toisiinsa ja näin muutos voi vaikuttaa koko perheen tilanteeseen. (Järvinen ym. 2012, 24.)

Ongelmat sosiaalisissa suhteissa ja niiden puutteessa ovat lasten ja nuorten elämän riskitekijöitä. Riskivähykkeessä olevia lapsia ja nuoria yhdistää se, että he eivät voi saada kotoaan tai lähiympäristöstään tukea kasvulleen. Tällöin lapsi joutuu aikuistumaan ennen aikojaan, sillä hoivan ja huolenpidon puute pakottaa heidät siihen. (Lämsä 2009, 28.)

Nuoruudessa lapselle tulee tarve irtaantua ja tähän hän tarvitsee vanhemmat, joista hän voi irtaantua kasvaessaan aikuiseksi. Onnistunut aikuistuminen edellyttää riittävän hyviä vuorovaikutuskokemuksia lapsen ja vanhempien välillä. Läheisyydestä on voitava etäännyä. Vaikka lapsella olisi miten paljon kavereita tahansa, se ei kuitenkaan korvaa perheenä elämisestä syntynyttä yhteydentunnetta. (Kinnunen 2011, 18.)

Sosiaalinen pääoma muodostuu lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta, yhdessä elämisestä ja yhdessä olemisesta. Sen karttuminen tarvitsee yhteistä aikaa. (Pohjola 2005, 57.) Jos hyvä kohtaaminen toteutuu vuorovaikutuksessa, se antaa mahdollisuuden muun muassa hyvälle vanhemmuudelle. Siksi aikaa ja voimavaroja kannattaa käyttää hyvän kohtaamisen oivaltamiselle ja harjoittelulle. Arvostavaa, hyvää ja vahvistavaa kohtaamista voi oppia. Vuorovaikutus lapsen kanssa voi olla aikuiselle haaste. Kiireen ja huolten lomassa voi olla vaikea asettua lasta varten. Lapsen vahvistava kohtaaminen on sitoutumista vaativa prosessi. Lapsen hyvän kasvun tukemisessa on ensisijaista vanhemmuuden tukeminen. Jos tämä ei riitä, luotettava, turvallinen ja lasta arvostava kodin ulkopuolinen aikuinen voi myös olla lapsen tuki. (Mattila 2011, 17, 19, 48, 129.)

Kannasojan (2013, 77, 134, 138, 204, 214) tutkimuksen mukaan nuorten sosiaalinen toimintakyky, eli suunnitelmallisuus, lojaalius ja itsevarmuus, on perhesidonnaista. Hän toteaa perheen ja siihen liittyvien ominaisuuksien ja toimintojen olevan koulua merkityksellisempiä nuorten sosiaalista käyttäytymistä selittäviä tekijöitä. Perhetekijöistä ainoastaan vanhemmuustyylit ja perheen toimivuus olivat selkeästi yhteydessä nuorten sosiaaliseen toimintakykyyn. Ne vaikuttivat perheen arkeen ja nuoren elämään. Nuoret arvioivat perheen toimivuutta kyselylomakkeella. Faktorianalyysillä muodostui neljä perheen toimivuuden ulottuvuutta; kommunikaatio, perheen myönteinen tunnetila, konfliktit ja huolet. Vaikka vanhemmuustyylit on voimakkaasti yhteydessä perheen toimivuuteen ja nuorten suunnitelmallisuuteen ja lojaaliuteen, merkityksellisempää on tukea perheitä rakentamaan arkeaan siten, että he keskustelevalt enemmän sekä oppivat arvostamaan toisiaan ja luottamaan toisiinsa. Tutkimuksen tulos on myönteinen, koska vanhemmuustyylit ovat suhteellisen pysyviä vanhempien ominaisuuksia, eikä niihin vaikuttaminen sosiaalityön keinoin ole kovin helppoa eikä nopeaa. Sen sijaan perheen toimivuuden tukeminen suhdetyöskentelyn avulla voi olla tehokasta. Keskustelevalt ja myönteisen tunnetilan tukeminen auttaa.

3.2 Lapsen ja ohjaajan välinen vuorovaikutus

Lastensuojelussa keskeinen lapsen asioita ja asianajoa hoitava henkilö on lapsen omaohjaaja. Hänen tehtävänä on tuoda esille lapsen henkilökohtainen elämäntilanne sekä tulevaisuuden tavoitteita ja mahdollisuuksia erilaissa palavereissa sekä hoito- ja kasvatuseuvotteluissa muille työntekijöille. Aikuisen läsnä oleminen ja vuorovaikutus ovat lapselle tekijöitä, joita hän tarvitsee kasvunsa tueksi. Lapsen omaohjaajan ja lapsen yksilöllistä kohtaamista häiritsevät ja myös välillä estävät ajan puute, arjen ennustamattomuus ja päällekkäisyys. Omaohjaajalla ja lapsella on vaikeuksia järjestää yhteistä aikaa. (Timonen-Kallio 2009, 14–15.)

Lapsen kokiessa toistuvasti traumaattisia kokemuksia hänen luottamuksensa aikuisen kykyyn rakentaa hänelle turvallinen kasvuympäristö vaikeutuu. Lapsen epäluottamusta kasvattaa tunne siitä, että häntä hoitava aikuinen on juuri se, joka altistaa hänet traumaattisille kokemuksille. Huostaanotetut lapset ovat jääneet liian yksin tarpeidensa ja tunteidensa kanssa sekä kokeneet kaltoinkohtelua, laiminlyöntejä tai hyväksikäyttöä. Lisäksi heidän ympäristössään aikuiset ovat vaihtuneet usein. Tällainen aikuisten vaihtumisen tunne saa lapsen tuntemaan itsensä ei-rakastettavaksi, pahaksi tai huonoksi, sillä ero hoitavasta aikuisesta tuntuu hylkäämiseltä. Heidän ei siis ole helppoa luottaa siihen, että aikuisilta saisi tukea. (Vilén ym. 2010, 21.)

Lastenkodissa lapsi oireilee kiintymyssuhdetraumaansa vastustamalla kaikkea hoivaa ja tukea, sillä hänen kokemusmaailmassaan ihmiset haluavat vain pahaa tai katoavat. Lastenkodissa oireilu voi korostua enemmän, koska ympärillä olevat aikuiset, eli työntekijät, vaihtuvat usein ja työntekijöillä on eri näkemykset tilanteiden hoitamisesta. Tästä voi seurata se, että lapsi ei tiedä kenen sanaan hän voi luottaa. (Vilén ym. 2010, 21.)

4 PUUTARHATERAPIA TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ

Puutarhaterapia on opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä, koska sillä voidaan vaikuttaa sosiaaliseen toimintakykyyn. Puutarhaterapiasta tarkastelemme sen määritelmää ja missä suhteessa ohjaamamme toiminta on puutarhaterapiaan. Green Care -menetelmiin liitetyistä käsitteistä, teorioista ja malleista käsittelemme tarkemmin niitä, joita käytetään puutarhaterapian yhteydessä. Olemme valinneet monitekijämekanismien selittämään sitä, miksi luontoympäristö on ihmiselle tärkeä elementti. Tutkimme puutarhaterapian vaikutuksia fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn. Erityisesti tarkastelemme puutarhaterapian vaikutusmekanismeja psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn osalta. Määrittelemme myös toiminnalliset menetelmät, koska puutarhaterapia kuuluu niihin. Lisäksi tutkimme, milloin toiminnallisia menetelmiä voi käyttää ja miten ne vaikuttavat. Käsittelemme toiminnallisten menetelmien käyttämistä perhetyössä, koska niillä voidaan tukea vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä. Lopuksi esitämme tutkimuksia, joiden tulokset todistavat puutarhaterapian ja toiminnallisten menetelmien vaikuttavuutta.

Yläkäsitteenämme on lastensuojelun lisäksi puutarhaterapia. Diane Relfin puutarhaterapian määritelmän mukaan siihen kuuluu neljä osa-alueita. Nämä osa-alueet ovat 1. kasveihin liittyvä hoito-ohjelma on suunnitelmallinen, 2. potilaalla on diagnoosi, jonka vuoksi häntä hoidetaan, 3. terapia on tavoitteellista, joten vaikutuksia on pystyttävä mittaamaan ja arvioimaan ja 4. terapiaa antava henkilökunta on koulutettua. Edellistä laajemman määritelmän mukaan puutarhaterapia tarkoittaa tavoitteellista ihmisen ja kasvin välistä vuorovaikutussuhdetta, jolla pyritään parantamaan tai kuntouttamaan toimintakykyä tai ehkäisemään sen heikkenemistä tai edistämään hyvinvointia. Puutarhaterapiassa sen vaikutukset perustuvat kasvien havainnointiin, kasveihin liittyviin toimiin, esimerkiksi hoitamiseen ja kasveista saatuihin tuotoksiin, kuten kauniit kukat tai syötävät vihannekset. Puutarhaterapiassa ydin on siis elävissä kasveissa, vaikka myös kasvien kuvien katseleminen ja kasveista keskusteleminen käyvät puutarhaterapiaan. (Rappe 2003, 46–47, 49–50.)

Opinnäytetyössämme puutarhaterapialla ymmärretään laajemman määritelmän mukaan ihmisen ja kasvin tavoitteellista vuorovaikutussuhdetta. Koska sana terapia on kuitenkin hoitoon viittaava sana, käytämme omasta toiminnastamme nimeä puutarhatoiminta. Kun käsittelemme puutarhatoiminnan teoriaa, käytämme nimeä puutarhaterapia, koska se mainitaan läheteoksissammekin. Esimerkiksi kirjassa *Puisto, puutarha ja hyvinvointi* puhutaan puutarhaterapiasta (Rappe 2003, 46–47). Niin on myös väitöskirjassa *The influence of a green environment and horticultural activities on the subjective well-being of the elderly living in long-term care* (Rappe 2005, 11–12).

Puutarhaterapia pitää yllä psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista toimintakykyä. Puutarhaterapialla voidaan ehkäistä sosiaalista syrjäytymistä ja opettaa vastuullista elämää. Puutarhaterapia virkistää ja rauhoittaa. Sillä voidaan ylläpitää tai parantaa toimintakykyä. Fyysisestä toimintakyvystä puutarhaterapialla voidaan vaikuttaa tasapainoon, koordinaatioon, motoriikkaan, lihaskuntoon ja kestävyYTEEN. Psyykkisessä toimintakyvyssä voidaan vaikuttaa esimerkiksi itsetuntoon ja itsekunnioitukseen, hyödyllisyyteen, tarpeellisuuteen, ottamaan vastuuta elävästä olennosta ja hoivaamaan sitä. Myös kognitiivisiin taitoihin, itsenäisyyteen, persoonallisuuden vahvistamiseen sekä vähentämään jännittynei-

syöttä, pelkoa tai aggressiota voidaan vaikuttaa psyykkisessä toimintakyvyssä. Sosiaalisesta toimintakyvystä voidaan vaikuttaa ryhmätyöskentelytaitoihin, luottamukseen, kommunikaatiotaitoihin, kokemusten jakamiseen ja yhteisöllisyyteen. (Rappe 2003, 47, 49–50.)

Sempik, Hine ja Wilcox (2010, 13, 71–96) esittelevät kuusitoista teoriaa, mallia ja käsitettä, joita käytetään Green Care -menetelmien yhteydessä. Näillä selitetään sitä, miksi luontoympäristö on ihmiselle tärkeä elementti. Monitekijämekanismien mukaan monet erilaiset psyykkiset, sosiaaliset ja fysiologiset mekanismit vaikuttavat joko yhtä aikaa tai peräkkäin. Green Care -menetelmiin liittyviä teorioita ovat rakkaus luontoon -hypoteesi, terapeutin maisema, työntekijän läsnäoleminen, humanistinen psykologia, salutogeenisyys eli terveyslähtöisyys, itsepystyvyys, luonnon, uskonnon ja henkisyyden toisiinsa liittyminen, jungilainen psykologia, fyysinen resonanssi ja ryhmäanalyysi. Varsinkin tarkkaavaisuuden palautumisen teoria liitetään usein puutarhaterapiaan. Luonto ja stressistä toipuminen- sekä työ ja toiminta -mallit liittyvät Green Care -menetelmiin. Erityisesti elpymisen mallissa on useita Green Care -menetelmiin sopivia näkökulmia: kestävyys, holismi, aitous sekä keskittyminen kasvuun ja kehitykseen. Myös elämänlaatu -malli sopii hyvin Green Care -menetelmien yhteyteen, sillä se mahdollistaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen alueen ulottuvuuksien arvioinnin samanaikaisesti.

Ekopsykologiset menetelmät vaikuttavat monella tavalla. Avautuminen ja luottamus ryhmässä sekä yhteistyö helpottuvat, myös ryhmäytyminen nopeutuu. Asioiden kokeminen lisääntyy tietämisen sijaan. Menetelmät myös aktivoivat tunteita ja tiedostamattomat tunnelmat nousevat helpommin prosessoitaviksi. Myönteinen minä-kuva vahvistuu riittävyyden kokemuksen myötä sekä uudet ongelmanratkaisukeinot ja myönteiset tulevaisuuden näkymät viriävät. (Salonen 2005, 103.) Corcoran pitää tulevaisuuteen suuntautumista tärkeänä. Se auttaa asiakasta näkemään vaihtoehtoja ongelman jatkumiselle ja tekemään suunnitelman tavoitteisiin pääsemiseksi. (Corcoran 2012, 124.) Elämän, psyykkisen hyvinvoinnin ja mielenterveyden ehto on toivo. Myönteinen luontokokemus voi auttaa tunnistamaan toivon ja tulevaisuuden. Toiveikkaassa mielentilassa konkreettisia ratkaisukeinoja nousee mieleen paremmin. (Salonen 2010, 114–115.) Luontoelementtien käyttäminen ei edellytä kauaksi metsään lähtemistä, niitä löytyy myös sisätiloista esimerkiksi huonekasveja käyttämällä ja lähipuistosta. Luontokokemukset ovat erilaisia. Yhdelle mieluisa paikka on aarniometsä, toiselle puisto. Myös paikkojen vaikutus on erilainen. Joku tarvitsee mielen aktivointia, toinen rauhoittumista. Puutarhan elvyttävyyden pohjautuu samoihin ilmiöihin kuin luonnon elvyttävyyden. (Salonen 2005, 73–74, 88.)

Ympäristö vaikuttaa ihmisen elpymiseen. Elpymisellä on tarkoitettu joko tarkkaavuuden elpymistä siitä vaatineen tehtävän jälkeen tai stressistä elpymistä, jolloin henkilö palautuu uhkaavasta tai ylikuormittavasta tilanteesta. Luontoympäristöllä on erityisen elvyttävä vaikutus ja se syntyy nopeasti. Mieluisassa paikassa olemisen lisäksi pelkkä ikkunanäkymä voi riittää elvyttämään. Elvyttävä elämys voi syntyä tahdosta riippumatta. Elvyttävässä luontokokemuksessa tapahtuu muun muassa lumoutumista ja arkipäivästä irtautumista. Lumoutuminen tapahtuu hellittämisen ja vapautumisen myötä. Siinä hetkessä ei tarvitse tietää tai ymmärtää, vaan ymmärrys tulee myöhemmin, jos on tullakseen. Tämän prosessoinnissa voidaan käyttää ohjaajan työmenetelmiä. Parhaimmillaan ihminen itse tekee

tiedostamisen, ymmärtämisen ja tulkinnan. Elvyttävässä luontoympäristössä ihminen saa myönteisen kokemuksen siitä, että hän on yhteydessä johonkin ilman hajoamisen tai pirstaleisuuden tunnetta. Tämä kokemus voi virittää mielentilaan, jossa on mahdollista syntyä uusia ajattelutapoja ja ratkaisumalleja. Vaikuttavuutta lisää, jos näitä tuntemuksia käsitellään ryhmässä ja niille löydetään yhteinen kieli sekä jakamisen ja myötätunnon kokemuksia. (Salonen 2005, 55, 64–65, 68, 72.)

4.1 Puutarhaterapia toiminnallisena menetelmänä

Puutarhaterapia kuuluu toiminnallisiin menetelmiin. Toiminnallisilla menetelmillä tarkoitetaan menetelmää, jossa asiakkaat saavat toiminnalla toteuttaa sellaisia puolia itsestään, jotka jäävät taka-alalle keskustelussa. Toiminnallisia menetelmiä voidaan kutsua elämyksellisiksi, luoviksi tai ilmaisullisiksi menetelmiksi. Toiminnallisia menetelmiä käytetään yleensä silloin, kun keskustelumenetelmillä ei saada aikaan lopputulosta. Menetelmät perustuvat siihen, että tekemisen kautta asiat, kuten tunteet, arvot ja asenteet, on helpompi ilmaista ja ne tulevat näkyviksi. Toiminnallisuudessa luovuus ja kekseliäisyys ottavat vallan ja elämysten myötä tulee onnistumisen kokemuksia, joilla saa myös iloa ja uusia voimavaroja. (Järvinen ym. 2012, 192.)

Kun tarvitaan uutta ja erilaista tapaa olla suhteessa perheen ongelmaan, toiminnallisia menetelmiä on tarkoituksenmukaista käyttää. Jos esimerkiksi perheenjäsenten on vaikea puhua keskenään, toiminta ja elämyksellinen kokemus voivat auttaa sanojen löytämisessä. Toiminnallisten menetelmien tavoitteena on käynnistää prosesseja, jotka antavat perheelle mahdollisuuksia heidän toivomalleen muutokselle. Elämyksiä antavassa työskentelyssä oivallus syntyy kokemuksena toiminnan kautta. Oivalluksella haetaan uutta suuntaa ja annetaan sen löytämiselle mahdollisuus. (Järvinen ym. 2012, 146.) Hurtig (2003, 28) on tutkinut työntekijän ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen lisäksi erilaisia menetelmiä keskustelun apuna. Perhetyö voi olla toiminnallisesti painottunutta. Keskustelu ei aina ole ainoa ja paras tapa synnyttää muutoksia ajattelutapoihin ja toimintaan.

Toiminnalliset menetelmät voivat tukea vuorovaikutusta ryhmän, esimerkiksi perheen, jäsenten välillä. Kokemusten kertomisen myötä jäsenet jakavat ajatuksiaan ja tunnelmiaan ehkä uudella tavalla, jolloin itsen ja muiden ymmärrys voi lisääntyä. Toiminnallisissa menetelmissä oppiminen on tehokasta, koska se perustuu kokemuksellisuuteen. Siinä syntyvät oivallukset säilyvät muistissa pitkään. Ohjaajan rooli on tärkeä toiminnallisissa menetelmissä. Olennaista on tietää, miksi käyttää tiettyä menetelmää. Eri tekniikoita pitää soveltaa omaan työskentelytyyliin, kykyihin ja erityisesti asiakkaan tilanteeseen. On hyvä, jos työntekijällä on omaa kokemusta menetelmästä. (Järvinen ym. 2012, 146–147.) Jotta asiakkaalla olisi mahdollisuus saada onnistumisen kokemuksia, myös esimerkiksi puutarhaterapeutin pitää hallita sekä kasvien että ihmisten hoitaminen (Sempik ym. 2010, 33–34).

Lapsi ei aina ole valmis, kykenevä tai halukas käsittelemään asioita vain puhumalla. Silloin työntekijällä pitää olla valmius hyödyntää toiminnallisuutta vuorovaikutuksen tukena. Lastensuojelussa on haasteellista se, miten ottaa huomioon lapsen oikeus olla osallistumatta. Työntekijän pitää olla herkkä aistimaan, mihin lapsi on valmis ja mikä on hänen tapansa osallistua. Kohtaamisessa vaikuttavat työntekijän persoonallisuus ja taidot sekä lapsen persoonallisuus ja valmiudet. (Möller 2005, 65–67.)

Sijaishuollossa lapselle pitää tarjota tilanteita, joissa hän voi saada onnistumisen kokemuksia sekä pystyy rakentamaan myönteistä minä-kuvaa ja omaa osaamista (Saastamoinen 2010, 3).

4.2 Puutarhaterapiaan liittyviä tutkimuksia

Rappe (2005, 12, 15–16, 20–21) viittaa väitöskirjassaan useisiin tutkimuksiin puutarhaterapian vaikutuksista. Kasvit ja luonnon maisema lisäävät hyvinvointia antamalla myönteisen fysiologisen ja psykologisen vasteen, vaikuttamalla käyttäytymiseen tai muuttamalla ympäristön fyysisiä tekijöitä, kuten ilmankosteutta. On myös havaittu kasvien helpottavan kivun kokemista ja vaikuttavan koettuun terveydentilaan. Yhdessä tutkimuksessa todettiin, että puutarha ennemmin innosti muistisairaiden hoitokodin asukkaita ja piti mielenkiintoa yllä kuin rentoutti ja rauhoitti heitä. Kasveilla voidaan luoda myönteisiä näkymiä ja toivoa tulevaisuuteen.

Rappen (2005, 32, 37) tutkimuksessa hoitokodin henkilöstö kertoi, että puutarhanhoito nosti asukkaiden itsetuntoa antamalla onnistumisen ja saavutuksiin pääsemisen elämyksiä. Vaikka henkilökunta koki, että työmäärä lisääntyi jossain määrin, he pitivät kasveja tärkeinä hoitoympäristössä. He pitivät myös koulutusta dementoituneille sopivista kasveista ja viljelymenetelmistä tarpeellisena. Hoito- ja dementiaikodeissa kasvit vaikuttivat myönteisesti asukkaiden keskinäisiin tai asukkaiden ja henkilökunnan sosiaalisiin suhteisiin. Muiden ihmisten näkeminen hoitokodin puutarhassa oli tärkeää. Vuorovaikutus muiden kanssa ei ollut kuitenkaan niin arvostettua kuin se, että puutarha tarjosi paikan yksityisyydelle.

Kun ihminen saa hoivata ja ottaa vastuuta elävästä olennosta, psyykkinen tila paranee. Puutarha tuo arkeen myönteisiä tunteita, kuten iloa, estetiikkaa, jännitystä ja uteliaisuutta. Vastuu kasvin hoitamisesta antaa kokemuksen oman työn merkityksellisyydestä ja tarpeellisuudesta. Kukinnan, sadon ja seuraavan kasvukauden odottaminen luo näköalan tulevaisuuteen. Kasvimaailmassa vallitsevat kuitenkin luonnonlait eikä kasvatus suju aina suunnitelmien mukaan, silloin joudutaan opettelemaan kärsivällisyyttä ja pettymysten sietämistä. Rappen (2005) tutkimuksen mukaan puutarhaterapiaan osallistuneiden asiakkaiden jännittyneisyys, pelot ja aggressiot vähenivät. Puutarhanhoito on aktiivista ja luonnosta nauttiminen passiivista toimintaa. Puutarhanhoidossa itsetunto kasvaa sekä opitaan taitoja ja yhteistyötä vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Luonnosta nauttiessa rentoudutaan ja palaudutaan. (Heikkilä ym. 2009, 22–23, 59.)

Emootioiden ja havaintojen yhteyttä toisiinsa on tutkittu. Tulosten mukaan emootiot vaikuttavat siihen, miten havainnoimme. Esimerkiksi koehenkilöt havaitsivat iloiset kasvopiiirteet helpommin, jos he olivat katselleet hetkeä aikaisemmin luontokuvia. Kaupunkikuvan näyttämisen jälkeen koehenkilö tunnisti nopeammin vihaisen ilmeen. Aivojen rakenteissa on mekanismi, joka tarjoaa luontoympäristössä nopeammin myönteisen kuin kielteisen havainnon. (Salonen 2005, 60.) Tutkimusten mukaan luontoympäristön myönteiset vaikutukset ovat nopeita ja osin tiedostamattomia. Näyttää myös siltä, että henkilön aiemmat luontokokemukset eivät ole selittävä tekijä. Luultavasti ominaisuus on ihmisajalle tyypillinen eikä henkilöhistoriaan liittyvä opittu kyky. (Salonen 2010, 22, 25.) Tyrväisen, Sil-

vennoisen, Korpelan & Ylenin (2007) tutkimuksen mukaan elpymiskokemukset mieluisissa luontoympäristöissä olivat vahvempia kuin mieluisissa kaupunkiympäristöissä.

Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn kannalta on tärkeää käyttää toiminnallisia menetelmiä. Helsingin yliopiston käsityön didaktiikan professori Syrjäläisen mukaan suomalaislasten perusmotoriset kyvyt ovat heikentyneet. Aivotutkimus vahvistaa, että käden taitojen katoamisen myötä lasten keskittymisvaikeudet ja kärsimättömyys voivat lisääntyä. Hän kertoo myös eteläkorealaisilla nuorilla havaitusta digitaalisesta dementiaasta. Sitä ilmenee nuorilla, jotka viettävät runsaasti aikaa älypuhelimien, tietokoneen, television ja pelilaitteiden ääressä. Muistikatkojen lisäksi heillä on vaikeuksia normaalissa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Työterveyslaitoksen tutkimusprofessori, aivotutkija Huotilaisen mukaan 1970-luvulla tehtiin apinoilla ja rotilla julmia kokeita, joissa niiltä estettiin kosketusaistin käyttäminen laittamalla tassuihin hanskat. Myös liikkuminen estettiin. Tuloksena eläinten fyysinen ja psyykinen terveys romahtivat. Aivojen unta, vireystilaa ja motivaatiota säätelevät osat kehittyivät epänormaaleiksi. Eläimet eivät pystyneet nukkumaan ja ruokahalua oli joko liikaa tai liian vähän. Huotilainen pelkää, että taukoamaton istuminen, taitoaineiden vähentäminen koulussa ja vuorokaudesta liian suuren osan vievä aika digitaalisten laitteiden parissa on samantyyppistä koetta lapsilla. Lasten pitäisi saada liikkua, mutta myös kosketella ja käsitellä opeteltavia asioita. (Sajaniemi & Turunen 2014, 14, 16.)

Puutarhaterapian ja toiminnallisten menetelmien vaikuttavuutta voidaan todistaa lääketieteellä. Viime vuosina neurotieteiden piirissä käsitys aivojen muuntautumisen ja kehityskyvystä on muuttunut. Aivot ohjaavat toimintaa, mutta nyt on huomattu myös, että teot ja toiminta muokkaavat aivoja. Aktiivinen ja mentaalisesti monipuolinen elämäntapa saattaa esimerkiksi estää dementoitumista. (Venkula 2011, 47–48.) Aivoille tuottaa erityistä mielihyvää, kun työn tulokset ovat käsin kosketeltavia ja pysyviä. Monille vain abstraktien asioiden äärellä työskenteleville konkreettinen omien käsien työn tuloksen näkeminen tuottaa mielihyvää, lisää elämän mielekkääksi kokemista ja itsearvostusta. (Kivinen, Keränen & Ruuti 2010, 157.) Aalto-yliopiston aivotutkimusyksikön johtaja professori Harin mukaan kahden ihmisen vuorovaikutustilanteessa toisen mielenliikkeitä ymmärretään motoriikan avulla. Toisen aikeiden ymmärtäminen kehittyy, kun itse tehdään samaa työtä tai liikettä. Kyseessä on ilmiö, jota sanotaan peilautumiseksi. (Hari, 2011.) Tohtori Lowry kollegoineen Bristolin yliopistosta on todennut tutkimuksessaan, että maaperässä olevat *Mycobacterium vaccae* -bakteerit nostivat hiirten serotoniinin tasoa ja vähensivät siten stressiä. Tutkimuksen tuloksen seurauksena on pohdittu, voisiko esimerkiksi masennusta hoitaa *Mycobacterium vaccae* -rokotteella. Masennuksen eräs oire on alhainen serotoniinin taso. (The Economist 2007.) Lontoolainen syöpätutkija O'Brien on tutkinut *Mycobacterium vaccae* -bakteerien vaikutusta syöpäpotilaisiin. Tutkijaryhmä havaitsi vähemmän syöpäoireita, mutta myös potilaiden elinvoima, tunne-elämä ja henkiset kyvyt paranivat. (Carr 2007.) Matthews ja Jenksin tutkimuksessa Sagen yliopistossa New Yorkissa *Mycobacterium vaccae* -bakteereita saaneet hiiret selvisivät sokkelotestistä verrokkiryhmää nopeammin ja käyttäytymisessä ilmenevä ahdistuneisuus puolittui. Serotoniinin arvellaan vaikuttavan myös oppimiseen auttamalla keskittymään paremmin. *Mycobacterium vaccae* -bakteereita voi saada puutarhatöissä maata muokattaessa hengitysteitse tai ihon haavojen kautta tai myös syömällä itsekasvatettuja kasviksia. (Sachs 2011.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Työmme tarkoitus oli järjestää puutarhatoimintaa Lastenkoti Taskukelloon ja sen kahteen asiakasperheeseen sekä tutkia, miten puutarhatoiminnalla voidaan lisätä vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välillä. Ensimmäinen toimintaympäristö oli Lastenkoti Taskukello, jossa tutkimme vuorovaikutusta ohjaajan ja lapsen välillä. Toinen toimintaympäristö oli kahden Lastenkoti Taskukellon asiakasperheen kodit, joissa tutkimme vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille puutarhatoimintaa sosiaalialan työmenetelmänä. Tavoitteena on olla hyödyksi niille lastensuojelun toimijoille, jotka haluavat käyttää puutarhatoimintaa työmenetelmänä. Tutkimuksella voidaan kehittää lastensuojelua sekä edistää ja kehittää puutarhatoimintaa Suomessa. Koska ohjasimme puutarhatoimintaa Lastenkoti Taskukellossa ja perheissä vain 3,5 kuukautta, aika oli liian lyhyt esimerkiksi puutarhatoiminnan vaikutusten tutkimiseen. Siksi tutkimme sitä, miten puutarhatoiminta voi lisätä vuorovaikutusta.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten puutarhatoiminta lisää vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä?
2. Miten puutarhatoiminta lisää vuorovaikutusta ohjaajan ja lapsen välillä?

Tutkimuksen kohdejoukko oli seitsemän 10–18 -vuotiasta Lastenkoti Taskukelloon sijoitettua lasta, kaksi lastenkodin ohjaajaa ja kahden asiakasperheen vanhemmat. Haastattelemamme ohjaajat olivat kahden tutkimukseen osallistuneiden asiakasperheiden lasten omaohjaajia. Lastenkoti Taskukellon lapset ovat sekä avohuollon tukitoimena sijoitettuja että huostaanotettuja.

5.1 Opinnäytetyön tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmät

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään sanoja ja lauseita eikä pyritä yleistämään asioita sekä kuvataan ilmiöitä, annetaan tulkintoja ja ymmärretään ilmiöitä eli pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Kvalitatiivinen tutkimus tutkii yksittäisiä tapauksia ja antaa myös uuden tavan ilmiön ymmärtämiseen. Tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat merkitykset eli millä tavoin ihmiset näkevät ja kokevat todellista maailmaa. Tutkimus toteutetaan suoralla kontaktilla, joka muodostuu tutkitavan ja tutkijan välille, jolloin tutkija on ilmiön parissa kentällä haastattelemassa ja havainnoimassa tutkittavia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston määrä ei ole olennaista vaan laatu. Tämän takia kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei ole olemassa sääntöä, kuinka monta tutkittavaa tulee olla. (Kananen 2008, 24–25, 34.)

Haastattelu sopii erilaisiin tutkimustarkoituksiin joustavan ominaisuutensa takia. Suora kielellinen vuorovaikutus tutkitavan kanssa luo mahdollisuuden tiedonhankintaan itse tilanteessa ja vastausten taustalla olevien motiivien selvittämiseen. Haastattelumenetelmän perustelut vaihtelevat. Yleensä se valitaan seuraavista syistä: Halutaan korostaa, että tutkimustilanteessa ihminen nähdään subjektina. Tutkittavalle annetaan mahdollisuus tuoda esille häntä koskevia asioita vapaasti ja tutkimuksessa ihminen on merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. Haastattelua käytetään myös kun kyseessä on tuntematon tai vähän tutkittu alue, tällöin tutkijan on etukäteen vaikea tietää vastausten suuntia.

Haastateltavan puhe halutaan sijoittaa laajempaan kontekstiin. Ennakkotietona tiedetään tutkimuksen aiheen tuottavan monitahoisesti ja moniin suuntiin viittaavia vastauksia. Haastattelu valitaan menetelmäksi myös silloin, kun halutaan selventää vastauksia ja syventää saatuja tietoja. Haastattelussa lisäkysymyksiä voi käyttää tarpeen mukaan. Haastattelu valitaan, kun tutkittava aihe on vaikea tai arka. Tutkijan tehtävänä haastattelussa on välittää kuva haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35, 41).

Tässä tutkimuksessa haastattelimme kaksi Lastenkoti Taskukellon ohjaajaa ja yhden asiakasperheen vanhemman. Ennen puutarhatoiminnan aloittamista teimme alkuhaastattelut (liite 1) ja toiminnan päätyttyä loppuhaastattelut (liite 2). Toisen asiakasperheen vanhemman haastattelu peruuntui. Tämän takia tutkimme perheen vuorovaikutusta havainnoimalla. Koska tilanne tuli yllättäen, meillä ei ollut havainnointisuunnitelmaa. Havainnot perustuvat perheessä ohjatun puutarhatoiminnan aikana tehtyihin päiväkirjamerkintöihin.

Kaikille tieteenhaaroille yhteinen ja välttämätön perusmenetelmä on havainnointi. Havainnoinnilla voidaan tarkkailla käyttäytymistä ja kielellisiä ilmaisuja, se voi olla reaktiivista tai ei-reaktiivista eli havainnoinnin kohde voi tietää siitä tai sitten ei. Havainnointimenetelmällä on mahdollista tavoittaa käyttäytymismuotoja, joista tutkittavat eivät halua kertoa ja menetelmä soveltuu erittäin hyvin vuorovaikutuksen analysointiin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 37–38.) Perheissä ollessamme havainnoimme lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta ja kirjoitimme niistä yhteiseen päiväkirjaamme. Emme kertoneet vanhemmille vuorovaikutuksen havainnoinnista, jotta perheet eivät alkaisi muunnella käyttäytymistään. (ks. Hirsjärvi & Hurme 2008, 38.)

5.2 Tutkimuksen analyysimenetelmä

Sisällönanalyysi soveltuu tutkimustekniikaksi, kun tarvitaan kommunikaation ilmisällön objektiivista, systemaattista ja määrällistä kuvailua. Sillä voidaan tutkia sitä, kuka sanoo, kenelle, mitä, miten ja millä vaikutuksella. Se on tapa, jolla tutkittavaa ilmiötä järjestellään, kuvaillaan ja kvantifoidaan. Toisaalta voidaan käsittää myös niin, että laadullinen sisällönanalyysi päättyy siihen, kun kysytään jonkin asian ilmenemiskertoja. Lisäksi kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto on usein niin pieni, että tilastollisia jatkoanalyysijä ei voi tehdä kvantifioidusta aineistosta. Sisällönanalyysi sopii hyvin strukturoimattomaan aineistoon. Analyysin lopputulos esitetään kategorioina, käsitteinä, käsitejärjestelmänä, käsitekarttana tai mallina. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 4–5, 11.) Käyttämämme tiedonhankintamenetelmä on teemahaastattelu. Se on puolistrukturoitu, joten sisällönanalyysi soveltuu analysointiin.

Ennen analyysiä on päätettävä, analysoidaanko vain se, mikä on selvästi ilmaistu dokumentissa vai analysoidaanko myös piilossa olevat viestit. Piiloviestien analyysi on kiistanalaista, sillä se sisältää yleensä tulkintaa. Toisaalta sisällönanalyysissä käytettävät pelkistetyt ilmaisutkin ovat jo jonkinasteista tulkintaa. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymys ratkaisevat sen, millaista sisältöä analysoidaan. Sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe on analyysiyksikön määrittäminen. Sen valintaa ohjaavat tutkimustehtävä ja aineiston laatu. Analyysiyksikkö on tavallisesti sana tai sanayhdistelmä, se

voi olla myös esimerkiksi lause, lausuma tai ajatuskokonaisuus. Seuraava vaihe on aineiston lukeminen. Sen aikana aineistolle tehdään kysymyksiä: missä asia tapahtuu, milloin tapahtui, miksi ja mitä tapahtuu sekä kuka kertoo. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 5, 11.) Tutkimuksessamme analysoimme vain dokumentissa selvästi ilmaistua aineistoa, emme piiloviestejä. Analyysiyksikkönä olivat lauseet, lausumat ja ajatuskokonaisuudet.

Aineiston lukemisen jälkeen analyysi etenee joko induktiivisesti eli lähtien aineistosta tai deduktiivisesti eli jostain aikaisemmasta, ennalta valitusta käsitejärjestelmästä lähtien. Tutkimuksemme teoreettinen viitekehys oli puutarhaterapia. Viitekehys ei ohjannut sisällönanalyysiamme, vaan teema-haastattelun teemojen valintaa. Siksi etenimme analyysissamme induktiivisesti. Siinä aineisto pelkistetään, ryhmitellään ja abstrahoidaan. Induktiivista sisällönanalyysiamme puolsi myös se, että tarkasti strukturoidulla menetelmällä kerättyä aineistoa ei voi analysoida induktiivisesti (ks. Kyngäs & Vanhanen 1999, 9).

Ensimmäisessä vaiheessa analyysiä kävimme litteroidut haastattelut läpi merkitsemällä eri värein vastauksia, jotka haastatteluista nousivat esille. Merkitsemisen jälkeen teimme aineiston pelkistämisen, jossa pelkistimme haastattelun alkuperäisestä aineistosta otetun litteroinnin. Pelkistämisen jälkeen ryhmittelimme aineiston alakategorioihin. Aineiston ryhmittelyn jälkeen teimme abstrahointitaulukon, johon tuli alakategoria, yläkategoria ja yhdistävä kategoria. Analysoimme lastenkodin ohjaajien haastattelut yhteen ja vanhemman haastattelun erikseen. Esitämme tässä vanhemman haastattelun erillään ohjaajien haastatteluista. Tuomme esille miten samalla tavalla tai eri tavoin puutarha voi toimia vuorovaikutuksen lisääjänä kotona ja lastenkodissa.

Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa lapsi ja vanhempi tekivät yhdessä puutarhatöitä, oleskeliivat pihalla ja korjasivat satoa. He oppivat yhdessä puutarhanhoitoon liittyviä asioita. Laitoimme nämä käsitteet alakategorioihin, joiden yläkategoriaksi muodostui yhteinen toiminnallisuus. He kertoivat toisilleen kokemuksistaan ja havainnoistaan esimerkiksi kasvien kasvamisesta. Lisäksi he antoivat toisilleen palautetta ja jakoivat tietoa puutarhaan liittyen. Nämä alakategorioiden käsitteet laitoimme yläkategoriaan lapsen/vanhemman huomioiminen. Vanhempi ja lapsi rohkaistuivat dialogiin, kun he keskustelivat puutarhatöistä ja sadosta. Dialogiin rohkaistuminen oli yläkategoria keskustelun aiheille. Yhteisen toiminnallisuuden, lapsen/vanhemman huomioimisen ja dialogiin rohkaistumisen seurauksena vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä lisääntyi. Vuorovaikutuksen lisääntyminen oli yhdistävä kategoria. Abstrahointitaulukko on liitteessä 3.

Lastenkodissa lapset ja ohjaajat keskustelivat kasveista ja puutarha-alan opiskelusta. He kertoivat toisilleen kokemuksistaan ja havainnoistaan kasvien kasvusta. Puutarhatoiminta oli myös lastenkotia ja kotia yhdistävä tekijä, kun lapset kertoivat ohjaajalle esimerkiksi puutarhatöistä kotona. Nämä alakategoriat muodostavat dialogiin rohkaistumisen yläkategorian. Yhteisen toiminnallisuuden yläkategoria muodostui puutarhatöiden tekemisen, kasvien seuraamisen, sadonkorjuun ja puutarhassa yhdessä oleskelun alakategorioista. Puutarhatoiminnalla ohjaajat pystyivät havainnoimaan lasten oppimista, toimintakykyä ja lasten erilaisuutta. Havainnoinnin väline oli yksi yläkategorioista. Puutarhatoiminnan aikana ohjaaja sai otettua kontaktia lapseen ja lapsi ohjaajaan. Nämä alakategoriat

muodostivat kontaktin ottamisen välineen yläkategorian. Dialogiin rohkaistuminen, yhteinen toiminnallisuus, havainnoinnin väline ja kontaktin ottamisen väline muodostivat yhdistäväksi kategoriaksi vuorovaikutuksen lisääntyminen lapsen ja ohjaajan välillä. Abstrahointitaulukko on liitteessä 4.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Validiteetilla tarkastellaan mittaako mittari tai tutkimusmenetelmä tarkoitettua asiaa eli tutkimuksen pätevyyttä (Mäkinen 2006, 87). Opinnäytetyön validiteetti osoittautui haasteelliseksi. Puutarhatoiminnan kausivaihteluiden takia aloitimme toiminnan ennen riittäviä teoriaopintoja kvalitatiivisesta tutkimuksesta. Viitekehuksesta nousevien teemojen ja teemahaastattelun suunnittelemisessa tunsimme epävarmuutta. Reliabiliteetilla mitataan missä määrin mittari on onnistunut mitata tutkittavaa ominaisuutta, mittarin luotettavuutta ja pysyvyyttä sekä sitä, kuinka johdonmukaisia mittaustulokset ovat (Mäkinen 2006, 87). Reliabiliteetti toteutui opinnäytetyössämme, sillä saimme vastaukset tutkimuskysymyksiin. Toisaalta laadullisen tutkimuksen piirissä validiteetin ja reliabiliteetin käyttöä on kritisoitu, koska ne ovat syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä ja käsitteinä ne vastaavat lähinnä määrällisen tutkimuksen tarpeita (Sarajärvi & Tuomi 2012, 136).

Tutkimuksemme siirrettävyys varsinkin toiseen kontekstiin voi olla haasteellista (Sarajärvi & Tuomi 2012, 138). Kummassakin perheessä ja toisella lastenkodin ohjaajalla on jo aiemmin ollut kiinnostusta puutarhanhoitoon, joten se saattaa vaikuttaa tutkimustuloksiin. Tutkimusraportistamme kuitenkin ilmenee perheiden ja ohjaajan harrastuneisuus, joten tutkimuksen siirrettävyys ei jää täysin puutteelliseksi.

Tutkijan pitää ottaa huomioon erilaiset ulkoiset vaihtelua aiheuttavat tekijät sekä tutkimuksesta ja ilmiöstä itsestään johtuvat tekijät (Sarajärvi & Tuomi 2012, 139). Ulkoihin vaihtelua aiheuttaviin tekijöihin kuuluu opinnäytetyössämme tutkittavien harrastuneisuus. Tutkimuksesta johtuva tekijä voi olla esimerkiksi teemahaastattelusta kieltäytyminen, vaikka asianomainen henkilö on siihen ensin lupautunut. Olemmekin antaneet yhdelle tutkittavallemme kysymykset kirjallisena, mutta emme saaneet vastauksia. Toisaalta haastattelusta kieltäytyminen voidaan nähdä myös lastensuojelutyöhön liittyvänä ilmiönä, sillä kaikki ei aina suju suunnitelmien mukaan.

Tutkimukseen ennustamattomasti vaikuttavat tekijät pitää yrittää ottaa huomioon mahdollisuuksien mukaan (Sarajärvi & Tuomi 2012, 139). Kun suunnittelimme opinnäytetyötä ja puutarhatoimintaa keväällä toimeksiantajan kanssa, kummankin tutkimusperheiden lasten oli tarkoitus olla kesälomalla paljon kotona. Yllättäen kävi niin, että toisen perheen lapsi olikin suurimman osan kesälomasta lastenkodissa. Tällaiseen emme olleet varautuneet. Toimintakertoja kotona kertyi kuitenkin neljä kesän aikana, joten saimme aineistoa riittävästi. Löysimme hyvin vähän tutkimustietoa vastaavista aiheista Suomessa. Puutarhaterapiasta on tehty Suomessa yksi väitöskirja, mutta vanhustyön kontekstissa. Vahvistuvuutta ei siis voi käyttää opinnäytetyömme luotettavuuden kriteerinä. Vahvistuvuudella tarkoitetaan sitä, että tehty tulkinta saa tukea toisista vastaavaa ilmiötä tarkastelleista tutkimuksista. (Sarajärvi & Tuomi 2012, 139.)

Suorat lainaukset lisäävät raportin luotettavuutta. Niillä osoitetaan lukijalle, millaisesta alkuperäisaineistosta kategoriat on muodostettu. Kaikkia suoria lainauksia ei kirjoiteta raporttiin, vaan niitä käytetään esimerkinomaisesti. Sisällönanalyysiä on kritisoitu analyysimenetelmänä. Ongelmana on se, ettei tutkija pysty tarkastelemaan analyysiprosessia objektiivisesti, vaan tulos on tutkijan subjektiivinen näkemys. Ongelma ei ole niin suuri, jos dokumentista analysoidaan vain ilmisältö. Kyngäs ja Vanhanen kirjoittavat myös saturaatiosta. Jos sitä ei ole saavutettu, aineistosta löytyneitä asioita on vaikea yhdistää. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 10–11.) Saturaatio tarkoittaa tutkimusaineiston riittävyyttä. Tutkimusaineistoa on tarpeeksi, kun samat asiat alkavat kertautua haastatteluissa. Tällöin on tapahtunut aineiston kylläntyminen, saturaatio. Toisaalta kvalitatiiviseen tutkimukseen liitetään usein piirre, jonka mukaan kaikki tapaukset ovat ainutlaatuisia. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta ei myöskään tehdä yleistettäviä päätelmiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 182.) Raportissamme on jokaiseen yläkategoriaan liittyviä suoria lainauksia. Olemme pyrkineet analysoimaan ilmisältöä, emmekä ole käyttäneet omaa tulkintaa. Vaikka haastattelimme vain kolmea henkilöä, pelkistettyjen ilmaisujen yhdistäminen alakategorioiksi ja alakategorioiden yhdistäminen yläkategorioiksi ei ollut vaikeaa. Myös yläkategorioista löytyi yhdistävä kategoria. Tutkimuksestamme nousi esille sekä havainnoista että vanhemman ja ohjaajien haastatteluista kaikille yhteisiä alakategorioita. Niitä olivat puutarhatöiden tekeminen ja niistä keskusteleminen. Jonkinlaista saturaatiota siis tapahtui.

Toisaalta suurempi haastateltavien määrä ei ollut mahdollista. Tiedotteen lähettämisen jälkeen Lastenkoti Taskukellon esimies tai ohjaaja otti yhteyttä perheisiin, joiden arveltiin olevan kiinnostuneita puutarhatoiminnasta. Oma piha ei ollut yhteydenoton kriteerinä, esimerkiksi parveke olisi ollut riittävä puutarhatoimintaa varten. Kaksi perhettä kiinnostui toiminnasta. Ohjaajat valikoituivat siten, että heidän omaohjattavien lasten perheiden arveltiin olevan kiinnostuneita lähtemään mukaan. Myös työvuorot vaikuttivat sillä tavoin, että kyseiset ohjaajat olisivat mahdollisimman usein töissä puutarhatoimintakertoina.

Ihmistutkimusten eettisenä pohjana toimivat ihmisoikeudet. Tutkijan kuuluu selvittää tutkittaville tutkimuksen tavoitteet, menetelmät sekä mahdolliset riskit, kuten fyysistä ja psyykkistä terveyttä uhkaavat haitat ja tutkittavan yhteiskunnalliseen asemaan liittyvä vaarantuminen. Osallistujat osallistuvat tutkimukseen vapaaehtoisesti eli heillä on oikeus kieltäytyä osallistumisesta, keskeyttää mukana olemisensa ja oikeus kieltää jälkepäin antamansa tutkimusmateriaalin käyttämisen. Tähän kuuluu myös, että tutkittavalla on oikeus tietää omat oikeutensa. Tutkijan on varmistettava saadessaan osallistujan suostumuksen, että tämä ymmärtää mistä tutkimuksessa on kyse. Tutkijan on turvattava osallistujien hyvinvointi ja oikeudet. Osallistujille ei saa aiheuttaa vahinkoa ja heidän hyvinvointinsa on mentävä kaiken, jopa tutkimuksen, edelle. Ongelmat on myös huomioitava etukäteen. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 127).

Tutkimuksessa luovutettavien tietoja ei luovuteta ulkopuolisille eikä myöskään käytetä muuten kuin luvattuun tarkoitukseen. Tutkimustiedot ovat siis luottamuksellisia. Osallistujien on jäätävä nimettömiksi, elleivät he ole luvanneet, että heidän henkilöllisyytensä saa paljastaa. Osallistujat saavat odottaa tutkijalta vastuuntuntoa. Luvattuja sopimuksia ja tutkimuksen rehellisyyttä ei saa vaarantaa tut-

kijan toimesta. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 127). Emme ole näyttäneet litteroitua aineistoa kenellekään ja muita tutkimuksen aikana saatuja tietoja emme ole puhuneet kuin keskenämme. Osallistajat jäävät vain meidän, Lastenkoti Taskukellon esimiehen ja työntekijöiden tietoon ja meillä kaikilla on vaitiolovelvollisuus. Saaduista kuvista osa on vanhemman antamia ja hän on itse saanut valita oman nimimerkkinsä.

Lastenkoti Taskukellosta lähetettiin kirjoittamamme kirje, jossa kerrotaan ketä olemme, mitä teemme ja selitetään tutkimukseen liittyviä asioita. Emme toimineet perheiden tietämättä Lastenkoti Taskukellossa tai heidän kotonaan. Voi miettiä, onko ollut eettisesti oikein, että emme ole kertoneet havainnoivamme perheitä. Koska kaikkiin ongelmiin ei ole etukäteen laadittuja eettisiä sääntöjä ja toimintaohjeita, tutkijan on tapauskohtaisesti etsittävä ratkaisuja erilaisiin tilanteisiin (Kuula 2011, 12). Ratkaisumme oli olla paljastamatta havainnointia, koska epäilimme saammeko tällöin havainnoitua oikeaa perhe-elämää vai muuttavatko perheet käytöstään esimerkiksi meitä miellyttääkseen. Haastatteluilta pyysimme kirjallisen luvan haastatteluun (liite 5). Luvassa kävi ilmi, että haastateltavat tietävät tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteet. Luvassa mainitaan lisäksi materiaalin hävittämisestä ja vaitiolovelvollisuudesta.

Julkaistut tutkimustulokset voivat vaikuttaa tutkimukseen osallistuneiden elämään. Negatiivisella kirjoitustyyliillä tutkija voi leimata tutkittavan ryhmän, vaikka tutkimusjulkaisusta ei voisi tunnistaa yksittäisiä tutkimukseen osallistuneita. (Kuula 2011, 63.) Tämän vuoksi olemme kirjoittaneet mahdollisimman neutraalia tekstiä. Puutarhatoiminnasta on kuitenkin jäänyt muistoja sekä perheisiin että Lastenkoti Taskukelloon. Valokuvista on mahdollisuus tunnistaa paikkoja perheissä, joten tämän vuoksi valitsimme kuvia, joista tutkimusperheiden koteja ei pystyisi tunnistamaan. Lisäksi olemme pyytäneet kirjallisen luvan vanhemman ottamien kuvien käyttämiseen opinnäytetyössä ja esityksessä (liite 6). Jokainen on aina itse vastuussa niistä ratkaisuista ja valinnoista, joita tekee tutkimustyössä (Kuula 2011, 21).

6 OPINNÄYTETYÖN TOIMINNAN KUVAUS

Kestävä kehitys on sekä Savonia AMK:n että Green Care -toiminnan keskeinen periaate. Ohjeistimme ennen puutarhatoiminnan aloittamista Lastenkoti Taskukellon henkilökuntaa ottamaan talteen tomaatti- ja hedelmärasioita kylvöastioiksi, jäätelötikkuja koulintapuikeiksi, katkaistuja maitotölkkejä taimikasvatusruukuiksi sekä leikkaamaan nimisäleitä esimerkiksi muovisista jäätelörasioista. Ruuk-kualustoiksi saimme dyno-rasioita Savonia AMK:n Amican ruokalasta. Toiselta opinnäytetyöntekijältä oli saatavana kahta lajia jakotaimia. Taimikasvatusta varten Lastenkoti Taskukellon tarvitsi kustantaa vain siemenet ja multaa.

Lasten perheille oli ennen puutarhatoiminnan aloittamista lähetetty Lastenkoti Taskukellosta kirjoit-tamamme kirje, jossa kerroimme opinnäytetyöstämme, puutarhatoiminnasta Lastenkoti Taskukellos-sa ja perheissä sekä haastatteluista. Aloitimme puutarhatoiminnan Lastenkoti Taskukellossa huhti-kuun puolivälissä. Olimme sopineet esimiehen kanssa, että Lastenkoti Taskukellon viikko-ohjelman kannalta puutarhatoimintaan sopi parhaiten maanantai-ilta. Puutarhatoimintaa oli viikoittain touko-kuun loppuun asti. Kerroimme lapsille ensimmäisellä kerralla opinnäytetyöstämme sekä puutarha-toiminnasta Lastenkoti Taskukellossa ja kahdessa perheessä. Jokainen lapsi sai valita kaksi kylvettä-vää ja yhden jakotaimilajin etukäteen suunnittelemltamme listalta. Listalla oli hyöty- ja koristekas-veja, joille riittää lyhyt esikasvatus. Lajeista oli mukana myös kuvat. Lopuksi kylvimme hernettä ja vihanneskrassia versokasvatusta varten. Lapset saivat valita, kumpaa lajia halusivat kylvää.

Toisella toimintakerralla lähdimme lasten ja kahden ohjaajan kanssa puutarhamyymälään ostamaan siemenet. Lastenkoti Taskukellossa ensimmäisten lajien kylvötyöt järjestettiin siten, että ohjasimme kahta lasta kerrallaan toimintaa varten varatussa huoneessa. Kylvökset laitettiin ikkunalaudalle yle-iisiin tiloihin. Kolmannella kerralla vierailimme lasten ja kahden ohjaajan kanssa Jauhiaisen puutarhal-la, jonka lasinalaistuotannossa on lähinnä yksivuotisia koristekasveja ja hyötykasvien taimia. Tarkoi-tuksena oli innostua kukkien väreistä. Lapset saivat sitruunamelissan, chilin ja pensastomaatin tai-mia ilmaiseksi. Sitruunamelissaa riitti jokaiselle lapselle. Chiliä saatiin neljä taimea. Ne olivat niin ha-luttuja, että niiden saajat arvottiin. Pensastomaatin taimet tulivat yhteiseen käyttöön. Vierailun jäl-keen saadut taimet koulittiin Lastenkoti Taskukellossa.

Neljännellä kerralla koulittiin ensimmäiset kylvöt. Viidennellä kerralla lapset kylvivät toiset esikasva-tukseen tulevat lajit. Kuudennella kerralla vierailimme Savon koulutuskuntayhtymän Muuruveden yk-sikön puutarhalla. Tarkoituksena oli saada elämys kasvihuonevihannesten rehevyydestä. Lapset sai-vat syödä tomaatteja ja kurkkuja suoraan kasvustosta. Tutustuimme myös muuhun tuotantoon. Seitsemännellä eli viimeisellä kerralla ruukutimme jakotaimia. Lajivaihtoehdot olivat ruokakaupoissa ruukuissa myytäviä mausteyrttejä. Lastenkoti Taskukellon tarvitsi kustantaa kaksi taimea, sillä useat lapset valitsivat taimensa toisen opinnäytetyöntekijän monivuotisista yrteistä. Lopuksi annoimme lapsille kaikkien taimien jatkokasvatusohjeet.

Kesäkuun alussa puutarhatoiminta siirtyi perheisiin. Lastenkoti Taskukellon esimies oli valinnut toi-mintaan vapaaehtoiset kaksi perhettä. Ensimmäisellä kerralla kummassakin perheessä tutustuimme

pihan tarjoamiin mahdollisuuksiin ja suunnittelimme toimintaa. Lapsi ja yksi ohjaaja olivat mukana. Toisessa perheessä ohjaajan sijaan oli Lastenkoti Taskukellon esimies. Veimme ensimmäisellä kerralla myös lasten esikasvatamat taimet koteihin. Lastenkoti Taskukello kustansi toiseen perheeseen multaa ja varjostusverkon sekä toiseen perheeseen multaa ja lannoitetta. Ohjaamaamme puutarhatoimintaa oli perheissä kesä- ja heinäkuussa.

Toisella kerralla perheessä A kunnostimme kaikki yhdessä kasvihuoneen. Myös Lastenkoti Taskukellon ohjaaja oli mukana kotikäynnillä haastatteluun asti. Lapsi ja vanhemmat istuttivat Lastenkoti Taskukellossa esikasvatetut ja perheen omat taimet pihalle ja kasvihuoneeseen. Lopuksi otimme puheeksi edellisellä kerralla sovittun alkuhaastattelun, mutta ajankohta ei ollutkaan vanhemmille sopiva. Toisella kerralla perheessä B suunnittelimme kaikki yhdessä kasvilavan rakentamista ja lapsi pölytti chilin taimen. Lastenkoti Taskukellon esimies oli mukana alussa. Lopuksi oli vanhemman alkuhaastattelu.

Kolmannella kerralla perheessä A lapsi istutti vielä yhden taimen kasvihuoneeseen. Toinen vanhemmista ei ollut kotona. Läsnä olleen vanhemman haastattelua varten annoimme hänelle kysymykset, jotta hän saa tutustua niihin. Lopulta sovimme niin, että hän antaa vastaukset kirjallisena myöhemmin. Lastenkoti Taskukellon ohjaaja ei ollut mukana. Kolmannella kerralla perheessä B jatkoimme yhdessä kasvilavan rakentamista, vanhempi ja lapsi olivat jo aloittaneet työn keskenään. Lastenkoti Taskukellon esimies kävi paikalla.

Neljännellä kerralla perheessä A teimme lapsen kanssa kasvihuoneessa hoitotöitä. Lapsi kertoi, kuinka hän oli toiminut huomattessaan taimien nestejännityksen hävinneen helteen takia. Lapsi oli siinä onnistunut ja taimet olivat jälleen hyvässä kunnossa. Annoimme myös helpon kurkun säilöntäohjeen. Toinen vanhemmista oli lapsen kertoman mukaan kotona, mutta emme tavanneet häntä. Lastenkoti Taskukellon ohjaaja ei ollut mukana. Emme saaneet haastattelun vastauksia kirjallisena. Neljännellä kerralla perheessä B istutimme kaikki yhdessä 14 erilaista ruukkua tai vastaavaa Lastenkoti Taskukellossa esikasvatetuista ja perheen omista taimista. Lapsi istutti viisi lajia eli yhtä vaille kaikki esikasvatamansa lajit. Lastenkoti Taskukellon henkilökuntaa ei ollut mukana. Kaikilla kotikäynneillä kummassakin perheessä keskustelimme lapsen ja paikalla olleen vanhemman kanssa kasvinsuojelutoimenpiteistä, pölyttämisestä ja muista hoitotöistä sekä neuvoimme sadonkorjuuta. Annoimme ohjeita myös talvettamiseen tarpeen mukaan. Perheen B vanhemman loppuhaastattelun teimme syyskuussa. Kyseessä oli yksinhuoltajaperhe, joten lapsen toista vanhempaa ei ollut tarkoitus haastatella.

Meillä oli tavoitteena haastatella kahta lastenkodin ohjaajaa ja kahdesta perheestä kaikki vanhemmat. Saimme haastateltua kaksi lastenkodin ohjaajaa ja yhden perheen vanhemman. Perheen A toinen vanhempi lupautui haastatteluun, mutta hän perui haastattelun meille tuntemattomasta syystä. Annoimme hänelle mahdollisuuden kirjoittaa vastaukset paperille jälkepäin, sovimme uusia haastatteluaikoja ja Taskukellon esimies lupautui haastattelemaan, mutta haastattelu ei järjestynyt. Perheen B vanhemman haastattelimme perheen kotona. Lastenkodin ohjaajat haastattelimme lastenkodissa heille sopivaan aikaan ja tilassa, jonne ei haastattelun aikana tullut muita henkilöitä. Kun

teimme ohjaajien alkuhaastattelut, olimme jo ohjanneet muutamia kertoja lastenkodissa puutarhatoimintaa. Tästä syystä alkuhaastatteluista saimme myös jo tuloksia vuorovaikutuksen lisääntymisestä, jotka olemme analysoineet samassa loppuhaastattelujen kanssa. Nauhoitimme ja litteroimme kaikki haastattelut, jonka jälkeen analysoimme ne.

Koska toisen perheen vanhempien haastattelu peruuntui, kuvaamme tässä havaintojamme lapsen ja vanhempien välisestä vuorovaikutuksesta päiväkirjamerkintöjen pohjalta. Ensimmäisellä kerralla perheen kotona vanhempi ja lapsi keskustelivat kasvihuoneen korjaamisesta ja istutusten kasvualustoista. Toisella kerralla lapsi istutti esikasvattamiensa kukkien taimet toisen vanhempansa kanssa. Toinen vanhempi huolehti kasteluvdestä. Lapsi ja kummatkin vanhemmat kunnostivat kasvihuoneen yhdessä. Kolmannella kerralla toinen vanhempi näytti kukkaistutuksen päälle asentamaansa päivänvarjoa, sillä rankat sateet olisivat muuten vahingoittaneet taimia. Sekä kukat että kasvihuoneen hyötykasvit olivat hyvässä kunnossa. Neljännellä kerralla emme tavanneet kumpaakaan vanhempaa. Lapsi kertoi pohtineensa toisen vanhemman kanssa, että ehtivätkö tomaatit kypsyä ennen syksyä. Kaikki kasvit olivat edelleen hyvässä kunnossa.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Ohjaamassamme puutarhatoiminnassa olivat mukana kaikki Lastenkoti Taskukellon lapset ja ohjaajat. Tutkimukseemme Lastenkoti Taskukellon esimies valitsi kaksi asiakasperhettä ja kaksi Lastenkoti Taskukellon ohjaajaa. Puutarhatoiminta pidettiin keväällä 2013 Lastenkoti Taskukellossa yhteisillä toimintakerroilla, joihin osallistuivat kaikki lapset ja silloin paikalla olleet ohjaajat. Kesällä 2013 jatkoimme puutarhatoimintaa kahden tutkimukseen valitun asiakasperheen kotona.

Teemahaastattelun teemat nousivat viitekehiksemme eli puutarhaterapian pohjalta. Teemat käsitelivät muun muassa yhteistä tekemistä kevään ja kesän aikana, kokemuksista kertomista ja tiedon etsintää. Kysyimme myös lapsen onnistumisen kokemuksista ja tulevaisuuden suunnitelmista. Koska tutkimme lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta perheen kotona sekä lapsen ja ohjaajan vuorovaikutusta lastenkodissa, esitämme vanhemman ja ohjaajien haastattelut erikseen.

7.1 Vanhempien haastattelu ja havainnointi

Yhteinen toiminnallisuus lisäsi perheen B vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Puutarhassa yhteinen toiminnallisuus näkyi puutarhatöiden tekemisenä ja sadonkorjuuna, pihalla oleskeluna sekä yhteisenä oppimisena. Yhteisiä puutarhatöitä olivat muun muassa kasvien kastelu, heinikon niittäminen ja joidenkin kasvien talvettaminen. Sadonkorjuuta oli esimerkiksi ruohosipulin säilöminen (kuva 1). Puutarhatietojen etsiminen yhdessä internetistä oli yhteistä oppimista.

Mut tämä tosiaan vaihettiin tämä paprika [chili] joku aika sitte pienempää ruukkuu ja se on ollu tuossa jo, minä alakuu hyppyyti eestaas, mutta tuota nyt se on ollu ihan tuolla olokkarissa ja yritettää suaha mänemää [talven yli].

KUVA 1. Lapsi silppuamassa ruohosipulia pakastimeen. Valokuva nimimerkki Marjukka 2013

Vuorovaikutus lisääntyi siten, että vanhempi ja lapsi huomioivat toisiaan kertomalla kokemuksia ja havaintoja. Lisäksi he antoivat toisilleen palautetta ja jakoivat tietoa. Lapsi kertoi muun muassa lastenkodin kanssa tehdyistä retkistä. Hän kertoi myös olevansa ylpeä tomaatista (kuva 2) ja chilistä. Vanhempi kertoi omia havaintojaan kasvun edistymisestä puutarhassa. Palautetta vanhempi antoi kehumalla tomaattisatoa. Vanhempi kertoi aikaisempaa puutarhatietoaan lapselle.

--X oli ainakii hyvi ylpee siitä että hänen tomaattisa lähti [kasvamaan]-- samaten tuo chili--

KUVA 2. Kirsikkatomaatin tuottamaa satoa. Valokuva nimimerkki Marjukka 2013

Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus lisääntyi siten, että puutarhatoiminta rohkaisi heitä dialogiin. He keskustelivat puutarhatöistä ja sadosta. Keskusteluissa vanhempi oli esimerkiksi kehottanut ryhtymään puutarhatöihin. Lapsi oli myös sanonut kylvävänsä vanhemman keräämiä siemeniä seuraavana keväänä. He pohtivat yhdessä chilin säilöntää ja vanhempi neuvoi chilin turvallista käsittelyä (kuva 3). Vanhempi neuvoi ruohosipulin säilöntää.

Meellä on ollu puhetta, että mitä myö nyt sitten tehhään niille [chileille]. Ihanko pannaan pakkaseen vai kuivataanko vai mitenkä tehhään.

KUVA 3. Chili ´Krakatoa´ tuotti satoa näin varhain. Valokuva nimimerkki Marjukka 2013

Koska perheen A vanhempien haastattelu peruuntui, esitämme tässä havainnoinnin tulokset. Lapsi ja vanhemmat tekivät yhdessä erilaisia puutarhatöitä. Lisäksi he suunnittelivat puutarhatöiden tekemistä ja pohtivat sadonkorjuuta. Puutarhatöiden tekeminen sekä puutarhatöistä ja sadosta keskusteleminen löytyvät myös toisen perheen vanhemman haastattelun tuloksista. Havainnoinnin tulokset tukevat haastattelun tuloksia. Vuorovaikutus lisääntyi lapsen ja vanhemman välillä yhteisen toiminnallisuuden ja dialogiin rohkaistumisen kautta myös siinä perheessä, josta tehtiin havaintoja eikä haastattelua.

7.2 Ohjaajien haastattelut

Haastattelujen pohjalta ohjaajan ja lapsen välinen vuorovaikutus lisääntyi siten, että he rohkaistuivat dialogiin. He keskustelivat kasveista ja puutarha-alan opiskelusta. Lapset kertoivat kokemuksistaan ja havainnoistaan. Puutarhatoiminta oli myös lastenkotia ja kotia yhdistävä tekijä. Puutarha toimi mukavana ja kevyenä lisäpuheenaiheena. Keskustelua syntyi myös muun muassa kasvien henkiin jäämisestä ja sadosta, yksi lapsi kyseli myös erikoiskasveista. Joillakin lapsilla heräsi kiinnostus puutarha-alan opiskeluun. Lapset kertoivat retkistä myönteisiä kokemuksiaan ja havaintojaan taimien kasvamisesta. Lastenkotia ja kotia yhdistävä tekijä ilmeni siten, että lapsi kertoi kodin kasveista ja kotipuutarhasta. Ohjaaja huomasi lapsista, että osa oli jutellut kotona vanhempansa kanssa puutarhasta.

Hän oli kuitenkin aika kiinnostunu niistä kasvihommista ja ihan siitä puutarhapuolen koulutuksesta--

Yhteinen toiminnallisuus lisäsi ohjaajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta. He tekivät yhdessä puutarhatöitä, seurasivat kasvien kehittymistä ja korjasivat satoa. Puutarhassa myös oleskeltiin yhdessä. Yhteisiä puutarhatöitä olivat muun muassa esikasvatettujen taimien karaiseminen ulkona ja muut normaalit esikasvatustyöt sekä istutusten pohjatöiden tekeminen. Yksi lapsi halusi istuttaa myös yhteiseen käyttöön kasvatettuja taimia (kuva 4). Ohjaaja ja lapsi kävivät kotikäynnillä katsomassa lapsen kotipuutarhaa. Yhdessä kerätystä sadosta laitettiin yhdessä ruokaa. Lapsi myös kertoi ylpeänä omasta sadostaan kotona. Pihalla oltiin yhdessä liikkuen ja puutarhan kasveja seuraten.

--heijän kanssaanhan me ollaan aina viety niitä tuonne ulos [taimien karaisu], että se on ollut meillä vähä semmonen aamurutiini, kannettu ulos--

KUVA 4. Yhdessä kasvatettuja taimia olivat muun muassa tuoksuherneet. Valokuva Päivi Ruuska 2013

Vuorovaikutus lisääntyi ohjaajan ja lapsen välillä siten, että puutarhatoiminnalla ohjaaja pystyi havainnoimaan lapsen oppimista ja toimintakykyä. Sillä pystyi myös havainnoimaan lasten yksilöllisiä eroja kiinnostuksesta puutarhaan. Ohjaajan ja lapsen keskustellessa puutarhatoiminnasta lapsi palasi puutarha-aiheeseen, josta oli ollut puhetta aiemmin. Ohjaajat huomasivat lapsen kanssa taimia puutarhaan istuttaessa, että hän oli kuunnellut tarkasti antamiemme ohjeita istuttamisesta jo keväällä taimikasvatusvaiheessa (kuva 5). Ohjaaja huomasi puutarhatoiminnan aikana, että lapsilla oli kykyä toimia ja tehdä.

Se oli sille nuorelle hirveen tärkeä ja hyvä, hyvä kokemus, et hän sai, hänestä nähtiin, et hän kyl kykenee toimimaan myös--

KUVA 5. Lapsi muisti kurkun tarkat istuttamisohjeet. Valokuva Päivi Ruuska 2013

Puutarhatoiminta lisäsi vuorovaikutusta ohjaajan ja lapsen välillä olemalla kontaktin ottamisen väline. Ohjaaja otti kontaktia lapseen, mutta lapsi otti myös kontaktia ohjaajaan. Ohjaajat saivat kontaktin lapseen, johon sitä ei ole yleensä helppo saada. Lapset ottivat kontaktia monella tavalla. He antoivat palautetta ohjaajalle taimien hoitamisesta kotiloman aikana. Kun ohjaaja teki puutarhatöitä, lapset tulivat katsomaan ja kyselemään. Lapsi ei antanut heittää vahingoittunutta taimeaan pois, vaan se piti säilyttää.

--et ei tahota saada mitään kontaktia, sitte tarttuuki lapion varteen ja rupee kaivamaan kukkapenkin paikkaa, ni onkin aika kiva, kiva huomata, että se onnistuu.

Ohjaajien haastattelujen analysointi toi esille myös muuta lisäarvoa tutkimuskysymysten vastausten lisäksi. Puutarhatoiminta oli kotia ja lastenkotia yhdistävä tekijä aikuistenkin dialogissa ja siten lisäsi vuorovaikutusta vanhemman ja ohjaajan välillä. Ohjaajan ja vanhemman keskustellessa lapsen kasvatuksesta ja ohjaamisesta, ohjaaja otti puheeksi lapsen tukemisen käyttäen puutarhaan liittyviä vertauskuvia. Ohjaajan ja vanhemman välillä tuli keskustelua kotikäynnillä myös puutarhatoiminnasta.

Niiku yks vanhempi mulle sano sillä tavalla, että kun meillä on näistä lapsen --että kyllähän se puukii tuetaan jos se alkaa kasvamaan vinosti. Että samalla tavalla niiku ihmistaimia myö koulitaan, että onhan siinä semmonen vertauskuvallinen, kuvallinen tuota näkökulma, että pittää olla sitä kasvun tukemista myöski.

--onhan ne semmosia puheenaiheita [vanhemman ja ohjaajan välillä kotikäynnillä], että mitkä nousee, että miten on kasvit lähteny menestymmään ku niitä kuitenkin täällä yhdessä kylvettiin ja laitettiin.

Puutarhatoiminta lisäsi yhteistä tekemistä lastenkodin pihapiirissä. Kun toiminta on mahdollista lastenkodin välittömässä ympäristössä, se on helpompi järjestää. Puutarhatoiminta lisäsi myös lastenkodin yhteisöllisyyttä. Puutarhatoiminta oli yhdistävä tekijä, sillä kasvien hoitaminen oli tapahtunut yhteistyönä. Kysyimme loppuhaastattelussa haastateltavilta myös palautetta puutarhatoiminnan jälkeen. Ohjaajilta saadussa palautteessa puutarhatoiminta nähtiin hyvänä keinona lisätä ulkoilua ja liikuntaa.

Et on joku semmonen, et ei tarvii aina autolla lähtee jonnekkii kauas ajamaan vaan voijaan tässäki tehä jotakii. Yhessä. Yhessä toimimista.

--porukan pelinä oli hirveen hyvin onnistunu--

Et se ois aika hauska, ku se kuitenkin oli semmonen yhdistävä tekijä.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme tulosten mukaan puutarhatoiminta lisäsi vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman sekä lapsen ja lastenkodin ohjaajan välillä. Lapsen ja vanhemman välillä puutarhatoiminta lisäsi yhteistä toiminnallisuutta, toisen huomioimista ja rohkaisi dialogiin. Toiminnallisuus ja dialogiin rohkaistuminen lisäsi myös ohjaajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Lisäksi puutarhatoiminnalla lapsi ja ohjaaja ottivat toisiinsa kontaktia sekä ohjaaja myös havainnoi lasta.

Heinon (2009, 73–74) mukaan sijaishuollon yksikössä pitäisi tapahtua oppimista. Yksi ohjaajien haastattelun tulos oli, että puutarhatoiminnalla pystyttiin havainnoimaan lapsen oppimista. Järvisen ym. (2012, 48) mukaan lasta, biologista perhettä ja sijaisperhettä tai laitosta pyritään lähentämään toisiinsa. Tulosten lisäarvoista ilmenee, että puutarhatoiminta oli kotia ja lastenkotia yhdistävä tekijä aikuistenkin dialogissa ja siten lisäsi vuorovaikutusta vanhemman ja ohjaajan välillä. Järvinen ym. (2012) kirjoittavat myös, että vuorovaikutustilanteessa saadaan muun muassa palautetta toiselta. Opinnäytetyön tulosten mukaan puutarhatoiminta voi olla kontekstina antaa toiselle palautetta. Rappen (2005, 14) tutkimuksessa puutarhaterapia innosti muistisairaita henkilöitä ja nosti asukkaiden itsetuntoa antamalla onnistumisen elämyksiä. Myös opinnäytetyössä puutarhatoiminta innosti yhtä lasta siten, että ohjaaja sai häneen helpommin kontaktia ja toinen lapsi oli ylpeä sadostaan. Möllerinkin (2005, 65–67) mukaan lapsi ei aina ole valmis, kykenevä tai halukas käsittelemään asioita vain puhumalla. Silloin työntekijällä pitää olla valmius hyödyntää toiminnallisuutta vuorovaikutuksen tukena. Heikkilän ym. (2009) mukaan kukinnan, sadon ja seuraavan kasvukauden odottaminen luo näköalan tulevaisuuteen. Opinnäytetyössä yksi lapsi sanoi kylvävänsä vanhemman keräämiä siemeniä seuraavana keväänä. Järvisen ym. (146–147, 2012) mukaan toiminnalliset menetelmät voivat tukea vuorovaikutusta ryhmän, esimerkiksi perheen, jäsenten välillä, kun kokemusten kertomisen myötä jäsenet jakavat ajatuksiaan. Opinnäytetyön tulosten mukaan puutarhatoiminta lisäsi dialogia monella tavalla lasten ja vanhempien, lasten ja ohjaajien sekä vanhempien ja ohjaajien välillä.

Työntekijän on syytä pitää mielessä, että vanhemmilla on myös voimavaroja ja vanhemmuustaitoja. On hyvä oppia näkemään, miten arjen keskellä rakkaus ja huolenpito kussakin perheessä ilmenevät. (Mattila 2011, 147.) Hyvään vuorovaikutukseen tarvitaan riittävästi aikaa (Järvinen ym. 2007, 143). Isät ja miehet sivuutetaan ja syyllistetään herkästi. Mieslähtöisiä menetelmiä ja palveluita on vähän. (Kihlman 2005, 114.) Toiminnallisia työmenetelmiä on kritisoitu siitä, että ne ovat vain hauskanpitoa eivätkä tavoita sosiaalityössä kohdattavien asioiden ydintä ja käsittelyorientaatiota (Pösö 2009, 160). Kenties puutarhatoiminta voi tuoda esille erilaisia huolenpidon muotoja, kun vanhempi huolehtii esimerkiksi lapsen kasvattamista taimista. Puutarhatoiminnalla voi ainakin lisätä perheen yhdessä viettämää aikaa. Puutarhatoiminnasta löytyy myös isiä ja miehiä kiinnostavia elementtejä. Toisaalta oli pa toiminnallinen menetelmä mikä hyvänsä, se ei saa olla vain puuhastelua. Ammatillisella toiminnalla pitää olla myös tavoite.

Jännittyneisyys, verenpaine ja sydämensyke alenevat jo pelkästään luontokuvia katselemalla (Salonen 2005, 83). Millainen vaikutus olisi, jos lastensuojelulaitoksessa vietettäisiin koulupäivän jälkeen

lepohetki viherhuoneessa? Lepopaikan voisi sisustaa myös tavalliseen, valoisaan huoneeseen, jossa olisi runsaasti isoja viherkasveja, joitakin kukkivia kasveja ja akvaario tai muu pieni vesielementti, ehkä lemmikkilintujakin. Yhteisöllisyyttä ja sosiaalista pääomaa on tutkittu. Kansojen pitkäikäisyyteen vaikuttaa yhteisöllisyys. Luottamus, keskinäinen yhteenkuuluvuus ja kulttuuristen tapojen siirtäminen ovat yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman tärkeimmät elementit. (Salonen 2005, 34.) Kuten opinnäytetyössämmekin huomataan, puutarhatoiminnalla voi lisätä yhteenkuuluvuutta.

9 POHDINTA

Asiantuntijuutemme kehittyi opinnäytetyöprosessin aikana. Tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmien hallinta oli prosessin alussa puutteellista, mutta työn edistyessä se parani. Puutteellisuus näkyy opinnäytetyön raportissa lähinnä teemahaastattelussa. Opinnäytetyön teoriaperustan laatiminen lisäsi tietoa puutarhaterapiasta ja toiminnallisista menetelmistä. Opinnäytetyö osoitti, että sosionomin työtä voi tehdä terapeutista viitekehystä soveltaen. Puutarhatoiminta edisti yksilön ja ryhmän ohjaustaitoja sekä lastensuojelu- ja perhetyön osaamista. Se antoi myös arvokasta kokemusta puutarhatoiminnasta sosiaalialan työmenetelmänä. Opinnäytetyöprosessi on kasvattanut kykyä rakentaa tietoa vuorovaikutuksessa toisen opiskelijan kanssa. Se on myös lisännyt kykyä rakentaa tietoa aikaisemman kokemuksen ja tiedon pohjalle. Opinnäytetyöprosessi on lisännyt kykyä yhdistää teoriaa käytännön ilmiöiden tarkasteluun.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esille puutarhatoimintaa sosiaalialan työmenetelmänä. Tavoitteena on olla hyödyksi niille lastensuojelun toimijoille, jotka haluavat käyttää puutarhatoimintaa työmenetelmänä. Opinnäytetyön tuloksista löytää monenlaista puutarhaan liittyvää tekemistä, jota voi hyödyntää lastensuojelutyössä sekä laitoksessa että kotona. Tuloksia voi soveltaa myös muussa sosiaalialan työssä. Kannasojan (2013) tutkimuksen mukaan perheen toimivuudella on merkitystä nuoren sosiaaliseen toimintakykyyn. Toimivuutta voi lisätä tukemalla keskustelua. Kenties puutarhatoiminnalla voi rohkaista lasta ja vanhempaa yhteiseen dialogiin myös esimerkiksi perhe- tai mielen-terveystyössä.

Opinnäytetyön tarkoitus toteutui. Tarkoitus oli järjestää puutarhatoimintaa Lastenkoti Taskukelloon ja sen kahteen asiakasperheeseen sekä tutkia, miten puutarhatoiminnalla voidaan lisätä vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välillä. Tulosten mukaan puutarhatoiminta lisäsi vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman sekä lapsen ja lastenkodin ohjaajan välillä. Lapsen ja vanhemman välillä puutarhatoiminta lisäsi yhteistä toiminnallisuutta, toisen huomioimista ja se rohkaisi dialogiin. Myös lapsen ja ohjaajan välillä toiminnallisuus ja dialogiin rohkaistuminen lisäsivät vuorovaikutusta. Lisäksi puutarhatoiminnalla lapsi ja ohjaaja ottivat toisiinsa kontaktia sekä ohjaaja myös havainnoi lasta. Erityisesti haluamme korostaa tuloksista sitä, että lapsi otti kontaktin vanhempaan tai ohjaajaan. Myös haastattelun ja havaintojen tulos siitä, että vanhempi huomioi lasta ja kiinnostui hänen tekemisestään, on tärkeää.

Opinnäytetyön toimeksiantaja sai kokemusta puutarhatoiminnasta sekä lastenkodissa että perheiden kanssa tehtävässä työssä. Toimeksiantaja ja muut toimijat voivat kehittää puutarhatoimintaa tutkimuksen pohjalta. Haastateltavilta saadussa palautteessa oli kehittämisehdotuksia. Vanhempi toivoi, että otettaessa uusi toimintamuoto käyttöön siitä tiedotettaisiin riittävästi. Selkeät ohjeet ovat tarpeen, että perhe tietää, mitä, missä ja kenen kanssa tehdään. Puutarhatoiminta voi osoittautua haasteelliseksi, jos lapsi onkin yllättäen paljon lastenkodissa ja yhteiseksi tarkoitettu toiminta jää enimmäkseen vanhemman toteutettavaksi. Kasvien kasvatusohjeet on hyvä saada kirjallisena. Koska puutarhatoiminta on myös luovaa, asiakasperheen omaa tyyliä olisi hyvä kunnioittaa. Lapsen ja ohjaajan kiinnostus puutarhaan lisää motivaatiota osallistua ja käyttää menetelmää. Puutarhatoiminta

kannattaa suunnitella hyvin, että lapsen ja ohjaajan yhteisessä tekemisessä keskustelu pääsee syventymään hankaliinkin asioihin. Toiminta pitää suunnitella hyvin myös siksi, että esimerkiksi esikasvatetuille taimille löytyy paikka, jos niitä ei voi viedä kesäksi kotiin. Ohjaajan kokemus puutarhatoiminnasta voi auttaa lisäämään vanhemman luottamusta toimintaa kohtaan. Vanhemman ja lapsen lähentymistä pidettiin tärkeänä. Puutarhatoiminnassa on tärkeintä lapsen eheytyminen, ei kaunis piha tai sato. Ne voivat olla välineitä esimerkiksi onnistumisen ja muiden tunteiden käsittelyyn, mutta eivät päämääriä. Puutarhatoiminta ei välttämättä vaadi paljon taloudellisia resursseja. Esimerkiksi taimien esikasvatus on muutenkin tarpeellista pitää pienimuotoisena, jos sopivia tiloja ei ole riittävästi. Perheillä voi olla vaikeuksia hankkia tarvikkeita puutarhaan. Ohjatussa puutarhatoiminnassa lastenkoti voi lisätä perheen resursseja ostamalla tarvikkeita tai järjestämällä kuljetuksen omille ostoksille.

Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä sopi hyvin opinnäytetyöhömmme, koska otos oli pieni eikä tarkoituksena ollut tehdä vertailevaa tutkimusta. Teemahaastattelulla oli mahdollista saada tietoa asiasta, josta ei voinut rakentaa strukturoitua haastattelua. Toisaalta teemahaastattelussa korostui taito laatia tutkimuskysymyksiin sopivat teemat. Jos vuorovaikutusta puutarhatoiminnassa tutkittaisiin kvantitatiivisella tutkimuksella, jo toiminnan ohjeistaminen voisi olla haastavaa. Tutkimuksen luotettavuutta lisäisi se, että puutarhatoiminta olisi tuotteistettu ja toiminnan ohjeet laadittu sen mukaan. Puutarhatoiminnan tuotteistaminen sosiaalialan työssä tarvitsee siis vielä kehittämistyötä.

Heikkilän ym. (2009, 59), Rappen (2005, 20) ja Salosen (2010, 30) mukaan puutarha- ja luontotoiminta voivat vaikuttaa eri tavalla ihmiseen. Asiaa olisi syytä tutkia lisää. Aalto-yliopistossa (Glerean, Hari, Hietanen & Nummenmaa 2013, 1-5) on tutkittu tunteiden kokemista kehon eri puolilla. Tutkijat havaitsivat, että tunteiden aiheuttamat erilaiset tuntemukset sijoittuvat tiettyihin kehon kohtiin kulttuurista riippumatta. Esimerkiksi suru ja masennus tuntuivat vähentyneenä raajojen aktiivisuutena sekä pelko ja ahdistus kiihtyneenä vartalon yläosan ja pään aktiivisuutena. Koska nykytietämyksen mukaan teot ja toiminta muokkaavat aivoja (Venkula 2011, 48), herää ajatus siitä, miten oikein valitulla toiminnallisella menetelmällä voisi ehkä vaikuttaa tiettyyn mielialaan. Voisiko puutarhatoiminta käsiä ja jalkoja aktivoivana menetelmänä olla sopivaa kuntoutusta masennukseen ja levollisia näkyviä tarjoava luontotoiminta ahdistukseen? Puutarhatoiminta sosiaali- ja terveysalan työssä tarvitsee vielä paljon tutkimusta.

LÄHTEET

- Bardy, M. 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa: Bardy, M. (toim). *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 16–46.
- Carr, M. 2007. How gardening could cure depression. *Cosmos* [verkkolehti]. 11.4.2007 [viitattu 20.8.2014]. Saatavissa: <http://cosmosmagazine.com/news/how-gardening-could-cure-depression/>
- Corcoran, J. 2012. *Helping Skills for Social Work Direct Practice*. Oxford: University Press.
- Dunderfelt, T. 1998. *Elämänkaaripsykologia*. Helsinki: WSOY.
- Glerean, E., Hari, R., Hietanen, J. K. & Nummenmaa L. 2013. *Bodily maps of emotions* [verkkojulkaisu]. Helsinki: Aalto-yliopisto [viitattu 12.8.2014]. Saatavissa: <http://www.pnas.org/content/early/2013/12/26/1321664111.full.pdf+html?with-ds=yes%20%20>
- Hari, R. 2011. *Käsillä tekemisen voima* [video]. TEDxHelsinki 29.11.2011 [viitattu 19.8.2014]. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=CYUlhong4pQ>
- Heikkilä, K., Kirveenummi, A., Kivinen, T., Lilja, T., Partanen, U., Rantamäki-Lahtinen, L., Soini, K. & Yli-Viikari, A. 2009. *Green Care – terveyttä ja hyvinvointia maatilalta* [verkkojulkaisu]. Jokioinen: MTT [viitattu 27.5.2013]. Saatavissa: <http://www.mtt.fi/met/pdf/met141.pdf>
- Heino, T. 2009. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim). *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 52–75.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hotari, K.-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim). *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 117–132.
- Hurtig, J. 2003. *Lasta suojelemassa etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perheyön käytännöissä*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja.
- Jaakkola, H. 2013. Profiili. *Talentia* 1/ 2013, 5.
- Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. *Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea*. Helsinki: Edita.
- Kananen, J. 2008. *Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 93. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kannasoja S. 2013. *Toimiva perhe nuorten sosiaalisen toimintakyvyn perustana*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta [viitattu 5.8.2014]. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42447/978-951-39-5459-8_vaitos23112013.pdf?sequence=1
- Kihlman, E. 2005. Sirpaleista kokonaisuudeksi moniasiantuntijuuden avulla. Teoksessa Reijonen, M. (toim.). *Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot*. Jyväskylä: PS-kustannus, 93–118.
- Kinnunen, S. 2011. *Murrosikäinen perheessä. Tasapainoilua tilan ja rajojen välissä*. Vantaa: Karas-Sana.

- Kivinen, R., Keränen, K. & Ruuti, M. 2010. *Parasta aivoillesi, ohjeita aivojen hyvinvointiin*. Helsinki: Otava.
- Kuula, A. 2011. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. *Sisällön analyysi*. Hoitotiede Vol. 11 1/1999, 3–12.
- Lastensuojelulaki* L 13.4.2007/417. Finlex. Lainsäädäntö [viitattu 17.7.2013]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Liukkonen, R. 2010. Joskus joutsenet näyttävät kurjilta – luovat ja toiminnalliset työmenetelmät lastensuojelutyössä. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.). *Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä*. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 114–130.
- Lämsä, A.-L. 2009. Yhteiskunnan muutos ja elämän riskit. Teoksessa Lämsä, A.-L. (toim.) *Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin*. Juva: PS-kustannus, 21–32.
- Mattila, K.-P. 2011. *Lapsen vahvistava kohtaaminen*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Möller, S. 2005. Suunnitelmallinen työskentely tekee lapsesta asiakkaan. Teoksessa Reijonen, M. (toim.). *Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot*. Jyväskylä: PS-kustannus, 61–70.
- Mäkinen, O. 2006. *Tutkimusetiikan ABC*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Pohjola, K. 2005. Perhe ja lapsen perhe. Teoksessa Reijonen, M. (toim.). *Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot*. Jyväskylä: PS-kustannus, 43–60.
- Pösö, T. 2009. Sosiaaliset ongelmat ja hyvän olon tunne. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (toim.). *Tabujen kahleet*. Tampere: Vastapaino, 153–163.
- Rappe, E. 2003. Puutarhaterapia. Teoksessa Koivunen, T., Linden, L. & Rappe, E. 2003. *Puisto, puutarha ja hyvinvointi*. Helsinki: Viherympäristöliitto ry.
- Rappe, E. 2005. *The influence of a green environment and horticultural activities on the subjective well-being of the elderly living in long-term care*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto [viitattu 10.9.2013]. Saatavissa: http://www.thl.fi/attachments/arkkinen/Rappe_vaitoskirja.pdf
- Saastamoinen, K. 2010. *Lapsen asema sijaishuollossa – Käsikirja arjen toimintaan*. Helsinki: Edita.
- Sachs, N. 2011. Dirt Can Make You Happy. *Horticulture* [verkkojulkaisu]. 25.1.2011 [viitattu 20.8.2014]. Saatavissa: <http://www.hortmag.com/blogs/gardening-blog/dirt-can-make-you-happy>
- Sajaniemi, S. & Turunen, A. 2014. Käsin kosketeltavaa. *Ahjo* 1/2014, 10–16.
- Salonen, K. 2005. *Mieli ja maisemat. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma*. Helsinki: Edita.
- Salonen, K. 2010. *Mielen luonto. Eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma*. Helsinki: Green Spot.
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2012. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Sempik, J., Hine, R. & Wilcox, D. 2010. *Green Care: A Conceptual Framework. A Report of the Working Group on the Health Benefits of Green Care* [verkkojulkaisu]. Loughborough University [viitattu 1.9.2014]. Saatavissa: http://www.umb.no/statisk/greencare/green_carea_conceptual_framework.pdf

Taskinen, S. 2008. *Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas*. Stakes.

Tervo, J. 2012. Tuki vai tuomio – laki lapsen edun turvaajana. Teoksessa Selviytyjät-tiimi (toim.). *Uskomme sinuun – usko sinäkin. Opas lastensuojeluun sijoitetun nuoren läheisille ja työntekijöille. Aikuisten opas*. Pesäpuu ry ja Lastensuojelun Keskusliitto, 14–15.

The Economist. 2007. *Bacteria and depression, Bad is good* [verkkolehti]. 4.4.2007 [viitattu 20.8.2014]. Saatavissa: http://www.economist.com/node/8956457?story_id=8956457

Timonen-Kallio, E. 2009. Työmenetelmät ammatillisten käytäntöjen vahvistajana. Teoksessa Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.) *Lastensuojelun hyvät työkäytännöt*. Tampereen yliopistopaino Oy: Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 44, 7–21.

Tyrväinen, L., Silvennoinen, H., Korpela, K. & Ylen, M. 2007. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Teoksessa Tyrväinen, L. & Tuulentie, S. (toim.). *Luontomatkailu, metsät ja hyvinvointi*. [verkkajulkaisu]. Metsäntutkimuslaitos. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp052-07.pdf>, 57–77.

Uusimäki, M. 2005. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa Reijonen, M. (toim.). *Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot*. Jyväskylä: PS-kustannus, 17–42.

Venkula, J. 2011. *Tekemisen taito*. Helsinki: Books on Demand GmbH.

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (Toim.) 2010. *Kohtaamisia lapsiperheissä menetelmiä perhetyöhön*. Helsinki: Kirjapaja, 9–59.

LIITE 1: TEEMAHAASTATTELU: ALKUHAASTATTELU**TEEMAHAASTATTELU**

Teemat: Millainen lapsesi/ omaohjattavasi on, Sinä vanhempana/ omaohjaajana, Lapsen sosiaalinen toimintakyky

1. MILLAINEN LAPSESI/ OMAOHJATTAVASI ON?

Kuvaile lapsen luonteenpiirteitä.

Mikä on lapsen lempipaikka kotona/ lastenkodissa? Tiedätkö, miksi? Saatko sinä olla siellä? Jos saat, milloin saat olla siellä?

Mitkä asiat harmittavat lasta?

Mitä lapsi tekee silloin, kun häntä harmittaa?

2. SINÄ VANHEMPANA/ OMAOHJAAJANA

Kuinka kommunikoit lapsen kanssa? Esim. eleillä, ilmeillä, puhumalla tavallisesti, huutamalla jne.

Tunnetko olevasi läheinen lapsen kanssa?

Mitä teet lapsen kanssa yhdessä?

Minkä verran päivittäin vietätte yhteistä aikaa siten, että teette jotain yhdessä?

Minkä asian koet tärkeimmäksi tavaksi olla yhdessä lapsen kanssa?

Mitkä muut asiat kilpailevat lapsen ajasta?

Minkä verran haluaisit yhteistä aikaa lapsen kanssa? Millä asioilla voisit lisätä yhdessäoloa? Voisiko puutarhaharrastus olla sellainen asia?

3. LAPSEN SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY

Koetko, että luotat lapseen ja lapsi sinuun? Esim. kertooko lapsi sinulle asioistaan (vapaaehtoisesti)?

Millaisia tulevaisuuden suunnitelmia lapsella on?

Mitä odotat tai toivot puutarhatoiminnasta?

LIITE 2: TEEMAHAASTATTELU: LOPPUHAASTATTELU

TEEMAHAASTATTELU

Teemat: Yhteinen aika ja keskustelu, Lapsen sosiaalinen toimintakyky, Palaute

1. YHTEINEN AIKA JA KESKUSTELU

Mikä on ollut tänä kesänä mukavinta yhteistä tekemistä? Tai mitkä?

Millä tavoin nautit lapsen kanssa puutarhasta ja sen antimista?

Miten seurasitte puutarhan tapahtumia lapsen kanssa? Esim. keskustelitteko, ihmettelittekö?

Mitä puutarhatöitä teit yhdessä lapsen kanssa? Tuliko ehdotus sinun vai hänen puoleltaan?

Mitä olet suunnitellut kasvattavasi ensi kesänä? Miten arvelet lapsesi/omaohjattavasi suhtautuvan siihen, jos pyydät häntä mukaan?

Minkä yhteisen tekemisen tilalle puutarhatoiminta tuli?

2. LAPSEN SOSIAALINEN TOIMINTAKYKY

Millaisia onnistumisen kokemuksia sinä ja lapsi saitte?

Miten lapsi sai tietoa kasveihin liittyen? Esim. kysymällä sinulta/etsimällä tietoa itse?

Huomasitko/tapahtuiko lapsessa jotain muutosta projektin aikana? Millaista muutosta, mielestäsi parempaan vai huonompaan?

Mitä lapsi on kertonut retkistä?

Mitä lapsi on suunnitellut kasvattaa ensikesänä? Miten suhtauduit siihen?

3. PALAUTE

Mitä puutarhatoiminta antoi sinulle?

Oliko toiminta sellaista kuin odotit? Millaista toimintaa mielestäsi pitäisi olla jatkossa?

Mitä mieltä olet siitä, että tällainen olisi perhetyön menetelmä? Millaisia asioita mielestäsi pitäisi huomioida?

LIITE 3: VANHEMMAN HAASTATTELUN ABSTRAHOINTITÄULUKKO

ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA	YHDISTÄVÄ KATEGORIA
Puutarhatöiden tekeminen Pihalla oleskelu Sadonkorjuu Yhteinen oppiminen	Yhteinen toiminnallisuus	Vuorovaikutuksen lisääntyminen lapsen ja vanhemman välillä
Kokemuksesta kertominen Havaintojen kertominen Palautteen antaminen Tiedon jakaminen	Lapsen/vanhemman huomioiminen	
Keskustelu puutarhatöistä Keskustelu sadosta	Dialogiin rohkaistuminen	

LIITE 4: OHJAAJIEN HAASTATTELUJEN ABSTRAHOINTITÄULUKKO

ALAKATEGORIA	YLÄKATEGORIA	YHDISTÄVÄ KATEGORIA
<p>Keskustelu kasveista</p> <p>Keskustelu alan opiskelusta</p> <p>Kokemuksista kertominen</p> <p>Havainnoista kertominen</p> <p>Lastenkotia ja kotia yhdistävä tekijä</p>	<p>Dialogiin</p> <p>rohkaistuminen</p>	<p>Vuorovaikutuksen</p> <p>lisääntyminen</p> <p>lapsen ja</p> <p>ohjaajan</p> <p>välillä</p>
<p>Sadonkorjuu</p> <p>Puutarhan kasvien seuraaminen</p> <p>Puutarhatöiden tekeminen</p> <p>Yhdessä oleilu</p>	<p>Yhteinen</p> <p>toiminnallisuus ja</p> <p>oleskelu</p>	
<p>Oppimisen huomaaminen</p> <p>Toimintakyvyn huomaaminen</p> <p>Nuorten erilaisuuden huomaaminen</p>	<p>Havainnoinnin väline</p>	
<p>Kontaktin saaminen nuoreen</p> <p>Nuoren kontaktin ottaminen</p>	<p>Kontaktin ottamisen</p> <p>väline</p>	

LIITE 5: SUOSTUMUS HAASTATTELUUN JA SEN NAUHOITTAMISEEN

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN JA SEN NAUHOITTAMISEEN

Suostun vapaaehtoisesti haastateltavaksi tutkimukseen, joka käsittelee puutarhatoiminnan käyttämistä vuorovaikutuksen lisääjänä Lastenkoti Taskukellon toiminnassa sekä perheissä että lastenkodissa. Minulle on selvitetty tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet. Haastattelijat ovat luvanneet toimia tutkimuseettisesti eli hävittää haastattelustani koostuneen nauhoitusmateriaalin tutkimuksen loputtua. Haastattelijoita sitoo vaitiolovelvollisuus minulta saamien tietojen suhteen myös tutkimuksen jälkeenkin.

Haastattelut toteutetaan Iisalmessa. Alkuhaastattelu tehdään touko-kesäkuussa ja loppuhaastattelu elo-syyskuussa 2013.

Iisalmi_____._____.2013

Haastateltava

Haastattelija

Haastattelija

LIITE 6: SUOSTUMUS VALOKUVIEN KÄYTTÄMISEEN OPINNÄYTETYÖSSÄ

SUOSTUMUS VALOKUVIEN KÄYTTÄMISEEN OPINNÄYTETYÖSSÄ

Annan suostumukseni opinnäytetyön tekijöille, että he voivat käyttää puutarhatoiminnan aikana ottamiani valokuvia opinnäytetyössään. Opinnäytetyön tekijät ovat luvanneet, etteivät käytä valokuvia muussa tarkoituksessa kuin opinnäytetyössään elävöittämissä raporttia ja sen esityksessä. Heitä sitoo edelleen vaitolovelvollisuus valokuvien ottajasta ja siitä, missä valokuvat on otettu.

Koska valokuviiin tarvitaan kuvaajalta nimimerkki, olen antanut heille luvan käyttää kuvissa nimimerkkiä _____.

lisalmi _____._____.2014

_____
Valokuvien ottaja

_____
Opinnäytetyön tekijä

_____
Opinnäytetyön tekijä